

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su parsiantimu:

Rusijoje . . užaengtose gramatose . . . 6 rubl.,
Prusose . . . 4 auks.,
Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apparsinimai V a r p e,
už ištisą eilutę smulkaus rašto kaštuoja
80 fen. arba 40 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Švento Tėvo enciklika.

Praėjusią vasarą tapo apskelbta laikraščiuose Šv. Tėvo enciklika, išduota šių metų Kovo mėnesio 19 dieną. Enciklika rašyta lenkų vyskupams ir joje perdėm minimi tikrai lenkai, gyveną Rusijoje, Austrijoje ir Vokietijoje; apie lietuvius ir jų vyskopus nė žodžio nėra pasakyta, pertai galėtų manyti, juog jie išskirti tapo iš švento palaiminimo, kurio vaisių tik lenkai tegali laukti. Teip galėtų pasirodyti, jeigu žiurėtum ant enciklikos tikrai paviršutinai; bet del tam tikrų priežasčių tiesiog galima sakyti, juog Šv. Tėvas turėjo mintyje ir Lietuvos vyskopus. Jis nemini jų skyrium, pirma, delto kad Lietuva tapo Lenkijos provincija, nors ir buvo jiedvi susivienijusi kaip dvi lygi seseri, ir jos vardas, laikui slenkant, gavo tik etnografišką prasmę; kaip provincija, Lietuva sulaukė politiškos Lenkijos mirties ir, išleidusi drauge su ja paskutinį atdusi, teko į sveitimą valdžią su savo menkutėliu provincijos vardu, kurį paglemžė sugriuvusios lenkų viešpatystės vardas. Pertai, minėdami šiandien dvi numirusi seseri, tiesiog pasikakina pasakę amžiną atsilsį tik už vieną jiedviejų — Lenkiją, tikėdamiesi, juog ir Lietuvai bus lengviaus nuo tos pačios trumpos maldelės. Antra, katalikų kunigai Lietuvos šalise po rusų valdžia visada laikė save per lenkus, nes kunigai-lietuviai, kaip ir kiti inteligentai, išsižadėdavo savo tautos, ir tai visai nestebėtina del žinomų visiems priežasčių. Tiesa, buvo ir tokių, kurie nedavė užgesti savo dvasiai, nuo tėvų-lietuvų gantai, ir kituose budino tautos idėją, bet tai buvo tik šiur-tur išmėtytos žvaigždėlės, kurių šviesa negalėjo apšviesti viso tamsumos ploto. Delto Lietuvos kunigai perdėm buvo laikomi per lenkus ir da šiandien yra laikomi, nes jų, kaip ir kitų inteligentų, nubudimas vardan tautos idėjos neseniai prasidėjo ir pertai negalėjo suteikti jiems Lietuvos kunigų vardo už tėvynės sienų. Del šitų dviejų priežasčių, man regisi, gali sakyti, kad Šv. Tėvo enciklika paskirta ir Lietuvos vyskupams; o gal ji ir buvo siųsta jiems, bet aš to nežinau ir delto turiu tik spėti, pasiremdamas ant minėtų priežasčių.

Enciklika kalba, tarp kitų dalykų, apie tai, kokias pareigas turi kunigai prieš viešpatystės

valdžią; šitas klausymas yra labai svarbus visu tautų gyvenime, o mūsų — ypač, del tų politišku sąlygų, tarp kurių mes gyvename. Užtai ne pro šalį bus žinoti, ko mokina enciklika mūsų kunigus, kokį politišką „credo“ prisako ji išpažinti Lietuvos dvasiškiems piemenims.

Bažnyčia, sako enciklika, kurią veda Sv. Tėvas, nors ir turi labai plačią valdžią, netik nesikiša į keno-nors tiesas, netik neužtaria keno-nors negerų siekimų, bet da-gi kartais, nusileisdama, nesinaudoja iš savo tiesų, ir, teisingai pakankindama reikalus augščiausių sferų ir apleistųjų kogeriausiai veda visus kaip motina. Užtai neteisingai elgiasi tie, kurie stengiasi kelti prieš bažnyčią senus ir senei jau sumuštus išmetinėjimus, duodami jiems tik naują paviršių; ne menkiaus teip-gi reikia papeikti ir tuos, kurie del šitos priežasties neištiki bažnyčiai ir kelia neištikėjimą tarp valdovų, kurie ypač turi but labiausiai dėkingi bažnyčiai. Bažnyčia nemoki ir neprisako nieko, kas butų priešinga monarchams arba tautų tvarkai ir progresui; atpenč, jos mokslas visiškai sntinka su jų bendrais reikalais. Tai-gi bažnyčia mokina: juog valdžia, ant žmonių monarchoms Dievo duoda; juog monarchos turi valdyti teisingai ir rupintis, kad jų valdžia butų tokia gera kaip tėvo ir kad jos siekis butų tikrai viešpatystės nauda; juog valdomieji turi gerbti savo monarchas, klausyti jų kaip Dievo, per žmones karaliaujančio, ir melstis už juos; ant galo jie turi šventai pildyti viešpatystės prisakymus, tolintis nuo visokių sutarimų, kenkiančių viešpatystei, intrigų ir maišto, ir visokiu budu rupintis laikyti viešpatystėj tvarką ir sątaiką. Šitie prisakymai ir kiti tokie, kuriuos bažnyčia teip rupeistingai skelbia, duoda kodangiausia vaisių visur, kur jie atsakomai yra pildomi, ir tų vaisių juo daugiau esti, juo didesnė laisvė priguli bažnyčiai. Vengti šitą prisakymą ir kreiptis nuo bažnyčios vadovystės yra vis tiek, ka priešintis Dievo valiai ir atmesti didžiausias geradėjystes; kur teip elgiasi, ten nykstant laimė, įrant tvarka visame gyvenime ir ištinkant nelaimė valdovus ir tautą.

Tokie tai prisakymai, kuriuos Šv. Tėvas laikė per reikalingą priminti del visutinės naudos; kunigai turi netik pildyti juos patys, bet ir rūpintis,

Armėnų belletristai.

(Tęsimas.)

Ši kartą mums išpuola pakalbėti apie Raffi'o raštus, bet mės čionai kalbėsime tikrai apie tuos, kurie parašyti su nacionališka tendencija. Apie juos galima pasakyti, kad Armėnai, gal, kada užmirš arba nebrangis kitų Raffi'o nuopelnų, bet niekuomet jie neužmirš jo kaip užtarytojaus savo nuvargintų tautiečių. Nacionališka tendencija Raffi'o raštų tokia svarbi akise ne tikrai Armėnų, bet ir mūsų, kad negalima užtylėti nepaminėjus plačiau apie ją ir tas gyvenimo sąlygas, kurios teip aiškiai atsimuša Raffi'o raštuose. —

Armėnų padėjimas po turkų valdžia, kaip jau ir anais kartais buvo kalbėta, gali būti pavadintas tikrai verksmingu: teisybė ir teisingumas — seniai jau dyki žodžiai toj' šalyje, o po proceso žinomo kurdų galvažudžio Mussabeos (kursai drauge buvo ir valdovų visos gubernijos) armėnai galutinai nustojo vilties rasti turkų sūduose teisybę. Kyšiai ir visoki nelegališki mokesčiai valdininkams, užsipuldinėjimai jų ant vargstančių žmonių be kokios svarbios priežasties, o tikrai dėlto. idant radus priekabę galima būtų uždėt ant žmogaus naują mokesčių — visos tokios ne-teisybės nė pabaigoje devynioliktojo amžiaus neišnyko, bet kaskart da platyn eina. Turtingieji turkai — žemininkai, teip vadinami „aga“, be mielaširdystės eksploatuoja Armėnijos artoją, nuengdami jį visiškai. Betvarkė-gi viešpatystė, paskendusi skolose, kaskart labiau slogina nuskurdusią Armėniją naujais mokesčiais. Tuos mokesčius renka nuo žmonių tiesiog žvėriškai. Rusiškuose ir kituose svetimuose laikraščiuose nekartą buvo rašyta, kaip baisiai turkai kankina tuos, kurie neužmoka mokesčių, kokių nuo jų reikalauja. — Antra rykštė, skaudžiai plakanti armėnų žmones, — tai kurdų užpuolimai. Tie laukiniai žmonės, gerai apsiginklavę (armėnams-gi uždrausta turėti ginklas) nuolat užpuldinėja ant armėnų ir išplėšia jiems visą turtą. Kaip tikrai javus suvalo, kurdai tuojau išnežinių užpuola ant viso sodžiaus, atima viską, išdanko tankiai moteris, kitas pajimdami sau, ir palieka apiplėštą sodžių liepsnose ir verksmuose. Ir tokius baisius daiktus kurdai daro su žinia vietinės valdžios. Tankiai grobio dalis ir gražiausios mergaitės tenka vienam, kitam valdininkui ... „Tai ne pasakos, išimtos iš senų knygų, tai vis daroma ir šiandien“ — sako Patkanjanas savo eilėse „Armėnų kraujas“ — Koks armėnų padėjimas po turkum, galima matyti nors ir iš to, kad per 20 metų (1849—1869) archyvuose armėnų patrijarcho Konstantinopolyje prisirinko 950 skundų už galvažudystes, padėgimus, išplėšimus bažnyčių, išdarymus moteriškių ir t. t.; visi tie skundai liko valdžios neišklaustyti. — Ir tikėjimas su tautyste Armėnijoje persekiojami ir išjuokiami. Labai tankiai, būk tai jieškodami ginklų, turkai per patį šventimą*) eina krėst bažnyčių; iš armėnų mišknygių išbraukia vardus karalių Abgaro ir Trdato, kuriuodu laikomu per šventuosius, — išbraukia tik dėlto, kad juodu — viens pirm 1600 m., o kitas pirm 1800 m. — buvo Armėnijoje karaliais. Ant armėniškų mokyklų teip-gi pradėjo šnairai žiūrėti: kasmet po keliasdešimtis mokintojų sėdi turkų kaliniuose. Persekiojimai Armėnų matyti net mažmožiuose; teip sakysim, geografijoje ir istorijoje uždrausta vartoti žodis „Armėnija“, nors kalbėtum ir apie seniausią laiką. Stačiai sakant, turkai visaip

*) šventimas — naboženstvo, богослужение (Panevėžio pav.).

kad visuomenė teip-gi eitų keliu, kurį šitie prisakymai rodo. Ar pildys mūsų kunigai pareigas, enciklikoj prisakomas, sunku tai žinoti; gal būt, kad jie patys gerbs monarchas, melsis už juos ir kitus to mokįs, bet tai būtų labai keista. Ir ištikro, koks mūsų kunigų padėjimas? Be valdžios žinios jie negali važiuoti į kitą parapiją paskutinį kartą atsisveikinti su savo draugu, amžinai nuo jų atsiskyrusių; jie negali važiuoti į svetimą parapiją ant kokio-nors šventimo pildyti kunigo pareigų, nesiklause, ko priguli, ir neužmokėję už leidimą; ant galo kiekvieną valandą jie gali tikėtis, kad štai atsidurs krašte, beveik laukinių žmonių apgyventam, už menkiausią nusizengimą, nesakysiu prieš viešpatystės įstatymus, bet prieš valdžios norus ir tokius siekimus, kokių negali būti tarp civilizuočių žmonių.

Ar-gi nekeista būtų, jeigu žmogus, būdamas tokiam padėjime, turėdamas prašyti, kad leistų jam žingsnį žengti, ir beveik bijotis savo šešėlio, širdingai melstūsi — o kitai negalim melstis — už savo valdovus ir kitus mokintų, juog valdžia monarchoms Dievo duota, juog jie tik Dievą ant žemės užstoja, ir dėlto reikia šventai pildyti jų prisakymus ir reikalavimus. Kas jaučia ir mano teip, kaip žmogus, turįs laisvą dvasią, tas negali tikrai pildyti pareigų, kurias enciklika prisako; kaip mūsų kunigai žiūrės ant šitų pareigų, tai prigulės nuo jų pačių saužinės ir supratimo savo dvasiškų užduočių ir pareigų, kokias turi kiekvienas žmogus, kurio širdis nepaliové tvinksėjus, verdant aplinkui visuomenės gyvenimui. Mūsų-gi gyvenimas reikalauja nuo žmogaus daug tokių daigtų, kokių visiškai nežino žmonės, gyveną tarp kitokių, kaip mūsų, politiškų sąlygų; teip-gi del ypatingų gyvenimo sąlygų perdaug sunku mums perkėsti jausmus ir mintis, kokie kyla perskaičius encikliką. Čia vyriausybė naikina bažnyčias, žmonės per dienas ir naktis sergsti ir gina jas, kaip įmanydami, o Šv. Tėvas liepia gerbti valdovus ir klausyti jų kaip Dievo; prie tokių sąlygų priderėtų ne skelbti, kad žmonės akilai, absoliutiškai pildytų valdžios prisakymus, bet užtarti prieš valdžią tuos, kurie negali apginti savo svarbiausių tiesų. O Kražiečiai? kaip jie gali priimti enciklikos pamokinimus? ar nėra tai apkaltinimas jų už tai, ką drįso kelti ranką prieš savo valdžią? Šiaip ar teip, bet vis-tik reikia sutikti, kad enciklika visiškai ne į laiką pasirodė.

Jeigu žmonės būtų teip elgęsi, kaip enciklika liepia kunigams, tai šiandien nebūtų ne politiškos laisvės, né Košut'ų, Garibaldi, né kitų garsių vardų, kurių atmintis budina žmonių dvasią: visą politišką istoriją šio šimtmečio reiktų išbraukti iš žmonių civilizacijos.

M. Joniškis.

vargindami Armėnus rūpinasi sutrukdyti jų kultūrišką augimą. Nelaimingas Armėnų tautos likimas pagimdė politikoje teip vadinamą „Armėnų klausymą“, o literatūroje rado sau užtarymą raštuose didžiausio ikišiolei armėnų belletristo Raffi'o. — „Tegul bus palaiminti tie rašytojai, kurie įkvėps mums naują dvasią, kurie padės mums susigrąžinti savo stiprybę, kurie supažindys mus su reikalavimais šių dienų gyvenimo!“ — Teip kalba viena žmogysta „Džalaledine“ — Raffi'o apysakoje. Tokių rašytojų armėnų literatūroje nebuvo; nebuvo belletristo, kursai, parodęs tikro gyvenimo paveikslą, būtų su karšta širdžia prakalbėjęs ir savo žmones, įkvėpdamas jiems drąsą, stamantrumą ir energiją. Raffi pirmutinis (jei neskaityti Abovjano, kursai neturėjo tokio talento) parašė tikrą paveikslą Armėnijos vargų ir, kaip šviesus apgynėjas tautos reikalų, savo raštuose skelbė augštas, žmoniškas pažiūras. Jis permanė, kad armėnų belletristui, jeigu tik jis rašo su tendencija, yra svarbiausias dalykas parodyti savo raštuose tautiečių padėjimą ir išdirbti naujus nacionališkus idealus. Raffi drąsiai ėjo šituo keliu ir neapsirikio: jo vardo ir raštų populiariskumas parodė, kad visi žmonės jį suprato ir pamylėjo.

Ką-gi vienok jis rašė savo apysakose ir romanuos? Skaitydamas jo raštus, ypač „Džalalediną“ ir „Chenta“, nuolat matai baisias scenas, liūdnum paveikslus Armėnijos vargų. Štai tau šeimyna: — tėvas, motina ir duktė, maža mergaitė, kurią juodu vedasi už ranyktės — jie visi trys naktį bėga, Dievas žino, kur iš kurdų sudeginto sodžiaus; jie pajilse, badą kenčia, tėvas pažeistas, iš jo kaktos kraujas lašais krinta ant kūdikio, kurį jis pats apsilpęs turi nešti . . . štai vėl paveikslas sodžiaus, kurdų išdraskyto: viskas išplėšta, išgriauta, išdeginta; visur tik nuodeguliai ir negyvi žmonių kūnai: kurdai tarp savęs dalina grobį; tenai toliau už sodžiaus ant kuolo du kunigu pasodintu . . . o štai šv. Baltramiejaus klioštorius: kurdai išgriovė į bažnyčią, surišo visus tenai pasislėpusius armėnus ir visokiomis kančiomis nori išklausti, kur klioštoriaus turtai; ant nuogo kūno jiems kryžius degina, o kunigui nori ant galvos užvožti įkaitintą katilą . . . Arba štai vėl: armėnų merginos, kurdų sujimtos, jų liogeryje per verksmus turi šokti nuogos, idant būtų smagu ir linksma jų pačių kankintojams. — Kaip-gi vienok žiūri žmonės ant tų baisenybių, ant betvarkio valdymo ir savo nežmoniškų valdovų? Ar be kovos duoda mindžiot savo tiesas ir draskyti gyvą kūną? Ar-gi neišsibaigia jų kantrumas, ar neatsimena savo sentėvių narsumo ir patrijotizmo? — Raffi nė kiek nenori slėpti savo tautiečių silpnumo, indiferentizmo, apatijos. Būdami daug šimtų metų po svetimu jungu, armėnai kaip ir priprato prie vergystės; jiems rodėsi, kad teip jau yra lemta ir to pikto neišvengsi, — nors, teisybę pasakius, jie patys visuomet visgi laikė savo padėjimą per sunkų. Nekarą skaitant Raffi'o raštus ima gailėtis, kad tauta, kuri kitą kart turėjo tiek daug energijos, teip sunkiai užmigo, teip labai apsilpo dvasia ir kūnu. Teip, „Džalaledine“ skaitome, kada šeichas Džalaledinas su gaujomis kurdų užpuolė ant šv. Baltramiejaus klioštoriaus ir užėmė visą apygardę, o kunigas šaukia žmones, idant eitų gintis, tai jie rėkia: „Jie mus visus išpauis, kaip tik mės jiems eisim priešais, jie mus visus sudegės su pačiomis ir vaikais! Tegul ateina jie, mės nesipriešisime; atiduosime viską, ko jie nori, kad tik paliktų jie mums pačias ir vaikus.“ Jie net reikalauja, kad kunigas eitų ir prašytų paties Džalaledino, idant jis ant jų susimylėtų. Ir kunigas turi išpildyti tų bailių

žmonių reikalavimą; jis, prijausdamas savo galą, atsiveikina su visais ir einą pas kurdus, idant tie galvažudžiai-plėšikai, pasijuokė iš bailumo jo tautiečių, patį jį ant kuolo pasodintų . . .

Bet ar-gi galima tuos žmones kaltinti už stoka energijos? Raffi daug kartų savo raštuose kalba apie klausymą: kas-gi galėjo jaunai armėnų kartai įkvėpti laisvės idėjas? Šeimynoje vaikas nuo mažų dienų mokinamas paklusnumo ir tylumo. Mokykloje niekur jis negirdi apie „tikro gyvenimo reikalavimus“ ir savo tėvynės padėjimą; vaiko ausies nelypstė niekad žodžiai: „tauta, Armenija, tėvynė“ . . . Bažnyčia, tiek daug persekiojimų iškentėjus, teip-gi nemokino savo išpažintųjų ginti tėvynės, o tik žadėjo už ašaras ir sunkų vargą amžiną linksmybę danguje. Ant galo ilgai Armėnijoje nepasirodė šviesūs, energiški vyrai, patrijotai, kurie su augšta išmintim ir tikra širdžia būtų prakalbėję ir savo žmones ir padrašinę juos. O nuo tų vyrų atsiradimo daug prigulėjo ateitis.

Ir jie išteisybės atėjo — tie nauji žmonės! Raffi paženklina jų atsiradimą, drauge nurodydamas ir ant to, da svarbesnio dalyko, kad ir tarp pačių tamsių žmonių pradeda apsireikšti šviesi srovelė naujos sveikos gyvasties. Tokia nauja gyvastis parodo „Džalaledine“ drąsus Sargatas. Jis nepasineša į kitus; da jaunas būdamas, jis pajuto didį pasibiaurėjimą tuo amžinu nusizeminimu, kokį norėjo jam įkvėpti. Tėvas jį išvijo iš namų, kaip pavojingą žmogų; aplinkiniai jo teipgi nesuprato ir nuo jo šalinosi; visų atstumtas jis pavirto į galvažudį ir su gauja vyrų slaptėsi po kalnus. Bet pamažėli jis doriškai visai persimaino: jis jau ne profesionališkas galvažudys, jis apgynėjas savo tautos; kaip ir Agasi, Abovjano romane, nuolat užpuldinėja ant tautos priešininkų ir miršta jis gelbėdamas nuo kurdų savo brolius. Jis jau aiškiai suranta savo šalies bausių padėjimą; jo vienok neima liūdnumas ir ašaros; jis perimtas neapykantos, jis trokšta keršto. „Jo širdis buvo užgrūdinta, jis seniai paliovė verkes.“ Jis negali šaltai žiūrėti ant tautiečių apatijos; „jis buvo įpykęs ant savo brolių,“ skaitome vienoje vietoje apysakos; tą valandą jis jų nekenė; bet toj' neapykantoj' buvo meilė: jam skaudėjo širdį, kad jo broliai teip apsilpę, juog palenkia patys galvas, idant kurdai jas nukirstų. Jeigu avys yra priverstos gyventi su vilkais, kalbėjo jis sau vienas —, tai ir jos turi pasigalauti sau dantis, idant netekų kraugeriams.“ Išvien su Sargatu ėjo ir kiti, toki jau kaip ir jis pats: jie neturi išdirbtos programos; da nė laikas neatėjo, kada jie galės atvirai stot į kovą su turkais ir kurdais, visos tautos užjaučiami. Nenorėdami užtraukti ant savo brolių da didesnio vargo, jie priversti yra išduot savę už kurdus, nešioti tokius kaip jų drabužius, kalbėti jų kalba, — teip kad ir patys armėnai, kuriuos jie atgina nuo kurdų, tankiai nė nežino, kad juos išgelbėjo jų pačių tautiečiai. Bet šaip ar teip jie vis yra naujo dalyko pionieriais, po kurių turi eiti kiti kariautojai, varydami toliau ir ir kitokiais keliais jų pradėta darba. Tvirtai tikėdamas į ateitį ir savo darbo naudingumą, Sargatas istaria šitokius žodžius ant kapo savo tėvo, kurs visada skelbė paklusnumą ir nusizeminimą, o dabar paliko kurdų užmuštas: „Ilsėkis čion, geras žmogau! Tavo kapas tegul bus netoli to aukuro, ant kurio praliejo kraują garbingi mūs' tėvynės vyrai! Šitas išpiovimas bus persergėjimu ateisiančioms kartoms ir, primindamas joms liūdną praeitį, privers rūpintis, idant jų gyvastis ap rūpinta būtų nuo pavojaus!“ —

„Naujus“ žmones randame ir „Chente“ toksai yra pats to romano didvyris Vardanas, pramintas „Chentu.“ Tas žodis armėnų kalboje reiškia: pusgalvį, originalą, vėjavaiki, juokdary — ir romane jisai vartojamas visose šitose prasmėse. Vardanas, teisybė, ypatingas nepaprastas žmogus, retas jį suprato. Stovėdamas prieš miestą, liepsnose paskendusį ir matydamas, kaip kurdai kapoja jo tautiečius, Vardanas ant to baisaus paveiklo žiūri, kaip ir Sargatas „Džalaledine“. Jo akise nebuvo matyti ašarų; ant rūstaus jo veido nebuvo liūdnumo. Jo širdis buvo pilna neapykantos, bet ne prieš tuos, kurie degino ir kapojo, tik prieš tuos bailius žmones, kurie kaip kokios avys, davė save piauči.“ Vardanas — žmogus jau su energija; jis jau net supranta ir brangina idėjas, kurias išreiškia kitas romano didvyris Dudukėjanas. Šitas — tai labai interesinga ir originališka žmogysta. Iš romano patiriame, kad Dudukėjanas mokinosi išpradžių Italijoje, paskui Vieniuje, bet praktiškos naudos iš to nedaug teišėjo, tas jo mokslas toli buvo nuo tikro gyvenimo. Pagaliau jis pateko į Paryžių, panardė vilnise visokių partijų ir draugysčių, ir nors daug viso to, ką matė ir girdėjo, puolė jam į širdį, vienok čionai teko jam daugiau kalbėti, ne kaip veikti, — čia jam nebuvo tikro darbo: jis vis buvo tik ateivis, ir klausymai, kurie labai rupėjo paryžiečiams, jam vis buvo svetimi. Ilgainiui Dudukėjanas ėmė rašinėti Konstantinopolio laikraščiuose straipsnelius apie taip vadinamą „Rytinį klausymą“. Artinantis gi paskutiniam turkų karui, jisai iš Paryžiaus grįžta į Armėniją kelti savo tautiečių, idant eitų jie atgauti savo laisvės. Jisai ėjo per sodžius ir miestelius; visi stebėjosi į nepažįstamą jaunikaity, tarytum, svetimos šalies žmogų „su aukštais batais, europiškuos drabužius, su juoda plačia skrybėle, su baisia lazda rankoje ir su krepšeliu, pilnu kažin kokių popierių.“ Jis neišrodė drąsuoliu; jis buvo visai silpnas, veidas jo išblyškęs; ir toks tai žmogus drįso eiti prieš tuos, kurie sodino ant kuolo žmones ir degino sodžius! Vardanas jį sulygino vienoje vietoje su „vabalu, kursai žaisdamas su žiburiu nori savo silpnais sparneliais užgesinti liepsną.“ Bet tas žmogus vis turi daug energijos: sugrįžęs į Armeniją, jisai imasi už darbo, eina per sodžius, nežiurėdamas nė ant kokių kliučių, visur platina savo mylimas idėjas. Tankiai jisai pasirodo visai nepraktišku: kalba su žmonėmis tokia augšta kalba, kad jo niekas nesupranta, arba apie tokius daiktus, kurių žmonės nepermano; bet už tai kiek jo kalboje meilės, entuzijazmo, pasišventimo! Jis visas atsidavęs savo darbui, apie tai net naktį, per miegus jis kalba: „Atėjo laikas. . . savo krauju. . . jūs turite nusipirkti laisvę. . . Šis laikas ir ateitis. . . mums ryguli. . . parodykite vyrai! . . kad geležinės turkų rykštės. . . da ne visiškai mus užmušė. . . da mes jaučiam gyvastį. . . laisvę. . . Ugnis. . . ir kardas. . . turi mus išgelbėt. . . Taigi eikim. . . Vyrai!“ Girdėdamas šituos žodžius Vardanas tik linguoja galva: „o tu Dieve!“ — sako jis: „Matyt, jis perskaitęs daug knygų: sulužusioj sodiečių trobelėje jis mato barrikadas, kaip Paryžiuje, ir kalba, rodos, jis ant mitingo.“ Bet ir pats Dudukėjanas gerai supranta, kad da negreit ateis tos naujos dienos, kad da ne maža reiks pralieti kraujo. . . Vienoje vietoje, kalbėdamas su Vardanu, tas jaunas entuzijastas šiteip sako: „Aš ir gal but, visi mano draugai — krisime; bet žudami mes ištaisysim kelia tiems, kurie ateis po mūsų — *jie per negyvus mūsų kunus pereis!*“

(toliau bus.)

Vilkienė.

Apysaka.

V.

Nelaimingą Vilkienę vos vakare, visiškai jau sutemus, privertė keli vyrai pagrižti namolei.

Bet ryto metą, da saulei netekėjus, ji ir vėl buvo prie jūros, prie kurios vėl perstovėjo iki vakarui.

Ir taip darė per tris dienas, nevalgiusi ir turbūt nemiegojusi.

Senis Vaištara, kurs pirmą dieną nuo ryto buvo likęs jos saugoti, kelis kartus buvo mėginęs priversti ją išgerti nors vieną stiklinę pieno, bet nė jis, nė kitos kaimynaitės nieko nepadarė, neišnekinio jos.

Parvesta namolei, ji tyliai, kaip šešėlis, nuslinkdavo į užstalę, prie suolo. Atsisėdusi ant jo ir pasirėmusi alkūnėmis ant kelių, susiimdavo į rankas galvą ir taip sėdėdama uposi palengva visu kūnu, negirdėdama prašymų, nė šnekės nė tik svetimų žmonių, bet ir vaikų, kuriuos tankiai nekantriai nuo savęs stūmė.

Ketvirtą dieną senis Vaištara, atėjęs iš ryto į pajūrį jau ištolo išvydo Vilkienę nebestovinčią, kaip peraitas dienas, bet klupančią ant žemės, susilenkusią prie ilgo, tamsaus daikto, išiesto ant drėgnos smilties.

Tą dieną oras buvo jau truputį giedresnis, ir saulė tarytum brido per debesis, tarpais išsiisdama ant žemės balzganus, nedrąsius da spindulėlius.

Jūra, nors jau nebepanėšėjo į liūliuojančias drumzles, bet vis da tebeputojo drumstai-rusvoms bangomis, dusliai ir liūdniai, beveik taip griaudžiai užiančiomis, kaip gedulių giesmė kad giedama laidojant nunirėlį.

Visas pakraštys juodavo nuo daugybės išmestų, tamsiai-rusvų jūros kerpių. Vaištara, prisitinęs prie moteriškės, pažino, juog ilgas, juodas daiktas, prie kurio klūpojo Vilkienė, buvo jos vyro lavonas, visas apveltas tokioms-pat kerpėmis ir da kitoms jūros žolėmis.

Pamėlynavęs lavono veidas su neužmerktoms išblėsusioms akimis, su baltuojančiais, tarp pajudavusių pravirų lūpų dantinis, iš kurių kabojo ir palengva svyravo nuo vėjo kelios kerpelės, — tas viskas baisia išrodė tam, kurs pirmą-syk jį pamatė. Bet arčiau prisiziūrėjęs, galima buvo tuoj matyti ir ramumas, beveik saldumas jausmų, išlietų ant viso negyvo veido, tarytum čionai gulinčiam, šaltam ir dvasios apleistam kūnui da miela klausyti užimas tos jo taip numylėtos jūros, kuri, nuviliojusi nuo mylinčios jį žmonos prieglobsties, nuo pulkelio mažų, taip da reikalaujančių jo globos vaikų, įtraukė jį į šaltas, tamsias gelmes ir, iščiulpusi jo gyvastį, išmetė dabar tik stingrų ir šalta, kaip pati mirtis, biaučių ir pūvantį jo lavoną.

Prie purvinų, šlapių paskendėlio drabužių spaudė jinai savo veidą, taip-pat beveik be gyvasties. Nė viena ašara nešlakino jos išblyskusių, idubusių skruostų, ir tik smarkus drebėjimas sopulio sutrauktų lūpų ir kitų kūno sanarių buvo vienintelis ženklas, kad ta moteriškė kenčia, kad ji da gyvuoja.

Dabar Vilkienę tik traukte atitraukė nuo lavono; jam reikėjo da ilgai čia gulėti, iki leido jį atimti ir palaidoti.

Apie palaidojimą pasirūpino senis Vaištara. Ant rytojaus, anksti rytą, keturi vyrai išnešė iš mažos, naujos triobelės užvertą baltam grabę žmogų, kurio ranka da neseniai nutašė triobelei rąstus ir sutaisė ją taip, kaip ji dabar stovi.

Paskui grabą ėjo vos gyva, iš abiejų šalių kaimynaičių vedama Vilkienė, su keturiais vyresniaisiais savo vaikučiais.

A-š-B.

Prie mažiukų pasiliko, išblyškusi pavargėlė, senutė Petronė, kuri aną dieną teip ištikrųjų buvo užstojus už Vilkiene.

Bažnyčioje pastatė baltą grabą viduryje aslos tarp šešių augštų, žibančių žvakių, o senas klebonas išėjo giedoti mišias. Šalį grabo klūpojo našlė, jos vaikučiai ir kiti velionio draugai.

Vargonų balsas ir varpelių skambėjimas pažadino Vilkiene iš jos nutirpimo: mėgino ji melstis, bet negalėjo surasti žodžių, juto tik baises kančias, ir viskas maišėsi jos akise. Jai išrodė, juog Motina Švenčiausia, didžiamjam altoriuje, turi šiandien beveik tokį pat rūstų, šaltą veidą, kaip pajuodavusis jos vyro lavonas. Žvakės šokinėja, griūva, o kunigas tai išnyksta, tai vėl pasirodo prie altoriaus.

Buvo mėginus užsimerkti, kad teip nemirgėtų akise. Bet atsiminė, kad po valandos jos numylėtas vyras, dabar šaltas lavonas, turės būti pakastas . . . iletas į juoda, šaltą, drėgną duobę ir užverstas daugybe sunkios, juodos žemės, kuri jį užslėgs jau ant amžių, ir ji nebegaus jo niekad pamatyti! Nelaiminga žmonelė atidaro savo užvertas akis, norėdama da paskutinį kartą pažiūrėti į tą grabą, kuriam guli jos buvusioji laimė. Bet ką ji mato? Ne lentas, ne grabo viršų, bet patį vyrą. Žiūri į jį, tarytum gyvas, tik tokioms baisioms, įdubusioms akimis ir teip rūščiai, teip baisiai piktai, kaip niekados pirma nežiūredavo, ir nenukreipia nė valandėlę nuo jos savo akių. Ji norėtų bėgti, klausti, kodėl jis teip užsirūstinęs, kuo jam teip širdį ji užgavo. Nori pasikelti . . . bet kas tai? Naktis? Tamsu! Vargonai gaudžia! Gal mirtis?

Bet da ne mirtis buvo pasiėmus į savo prieglobstį nelaimingą Vilkiene, tik sunkus, ilgas apalpinimas . . .

Kaimynai išnešė ją iš bažnyčios ant šventoriaus ir, negalėdami atgaivinti, nunešė į jos pirktele. Čionai, sunkios ligos suimta, ji pergulėjo be nuomonės dvi ilgi savaitai.

VI.

Vilkiene, pirmą kartą savo ligoje atsipeikėjusi, pajuto tokį viso kūno apsilpinimą, juog sunku jai išrodė ir akys atverti.

Atsimerkusi išvydo seną Petronę, pasilenkusią ir išpyrusią į jos veidą savo akis. Nesuprasdama išpat pradžių, kas jai darosi, užklausė silpnu, vos girdimu balsu.

— Kas man darosi?

Išgirdusi tuos žodžius iš ligonės lūpų, Petronė pradžiugo:

— Na, Dievui dėkui, tik imsi gyt! Jau visi mes tarėme, kad nieko iš tavęs nebebus. Jau ir visą grabnyčią sudeginome, tave bėmarindami. Ir kunigėlis buvo, nieko iš tavęs išklausti negalėjo; davė tik paskutinį patepimą. Būdavo kojos visiškai atšals, kaip numirėlio! Kaip nustodavai kosėjus arba sunkiai kvėpavus, tai tikras numirėlis, ir tiek.

— A! tai aš sirgau! — tarė vėl Vilkiene, ištikro daugiau panaši į numirėlį, nekaip į gyvą žmogų, ir baises kosulys ėmė kratyti jai krūtine.

— Argi tu nebūtom jutus? Du kart senis Vaištara buvo atvedęs iš miestelio daktarą. Jau ketvirtą būtelį vaisto geri, o kiek miltelių visokių tau sudavėm, tai nė pati nežinau. O vis iš aptiekos. Vaištara pats vis nueidavo į aptieką su daktaro laiškeliu. . . Bet ir aš netingėjau: kiek tik prisieimei, visokių žolelių išvirėdavau.

— Kuo aš jums išsimokėsiu už jūsų gerą širdį! . . . dūsavo silpnu balsu ligonė. — Bet kur vaikai? — klausė toliaus, dairydama po triobą.

— Čia pat, tik oran išbėgo, tuojaus sušauksiu, — atsakė Petronė, išeidama pro pirkčios duris, ir po valandėlės pagrižo, nešdamasi ant rankos Antaniuką ir atsivesdama kitus vaikus.

Pamačiusi juos, Vilkiene ištiesė savo išdžiūvusias, kauluotas rankas ir, pasiėmus mažiuką į prieglobstį, spaudė jį prie savęs, o dvi didėli ašari išsiskundė iš jos akių. Kiti vaikai, pripuolę prie motinos, bučiavo jai rankas ir lipo ant jos lovos.

— Kur Onytė? — užklausė vėl ligonė, nematydama savo antros iš eilės dukters.

— Pasiėmė ją sau amžin' atilsį tavo žmogus, — atsakė Petronė sausu balsu moteriškės, pripratusios prie visokių nelaimių, sloginančių vargdienius, ir žiūrincios ant mirties, kaip ant kokio paprasto daikto, labai dažnai, kaip ant išganymo nuo bėgalių gyvenimo kančių ir sopulių. Patylėjusi valandėlę, ji, kaip ir jausdama pareigą supažindyti ligonę su visu kuo, kas atsitiko jai besergant, traukė toliaus:

— Visi vaikai sirgo. Dievas žino, kas jiems buvo pasidare, ir dabar da, matai, kaip tie mažučiai sunkiai kvėpuoja ir kaip jiems iš nosyčių varva!

Tardama tuos žodžius, Petronė nušluostė Elskutei ir Antaniukui savo pirštais paraudonavusias ir sutinusias noseles ir tuojau nusitrynė pirštus į savo nuskurisus skarmalus. Pabaigusi tą darbą, vėl kalbėjo:

— Mat, jam amžin' atilsį buvo turbūt vienam ilgu, todėl atsiėmė ir vieną mergytę. Kosulys pagavo ligonę. Jos akys smarkiai paraudonavo, veidas susitraukė į galias, reiškančias sopulį rankšles. Po valandėlės savo kauluotais pirštais nusišluostė drėgnumą, užsiautusi jai akis. Norėjo mat geriaus išžiūrėti į savo vaikučius. Bet kas pasidarė iš Antaniuko! Kur jo raudoni, riebus skruosteliai? Kur linksmos, giedrios, kaip dangaus mėlynumas, jo akytės. Vaikas žiūri dabar į ją iš tokių gilių, pamėlynavusių duobių liūdnei bei rūščiai, visiškai kaip jos vyras tuomet, kada grabe gulėjo! Tas atsinimimas, kaip šalčiu apipylė ligonę. Ir vėl jos akis apsiautė tas biaurus rūkas, kuris jau teip ilgai buvo ant jų užgulęs, o širdį vėl pervėrė didelis sopulys.

Tas viskas tik trumpą valandą tesitraukė, bet ta valanda išaiškino nelaimingai Vilkienei, kodėl jos vyras teip rūščiai, teip piktai žiūrėjo į ją tada iš savo grabo. Jos širdis sakė jai dabar aiškiai, kad jis norėjo tuokart atminti jai motinos pareigas, apie kurias jis, širdies sopulio suspausta, buvo visai tada pamiršus.

Kada ji atmerkė akis, ją patikrino tokioj nuomonėje nulyse, išbauginti veidai, susivėlusios ir pasišaušusios galvytės, nudriske, nešvarūs drabužiai ir juodi, kaip žemė, neskalbti jos vaikų marškiniai. Ir, kaip kitą kart prisiekė ji savo vyrui prieš bažnyčios altorių amžiną meilę teip ir dabar, gulėdama ant patalo, sunkios ligos ir da sunkesnių skausmų ir širdies nulūdimo prislėgta, viena koja da beveik grabe, ji atkartojto panašų prisiekimą, pridengusi drebančiomis del stokos spėkų rankomis apipiltą ašaromis, ligos nukankintą savo veidą. Prisiekė ji dabar prieš Dievą Visuresantį, prieš dvasią palaidoto žemėje numylėto vyro, prieš savo saužinę, kad, iki ji kvėpuos, iki neapleis jos dvasia, tolei neapleis ji savo vaikų, rūpintis apie kūno ir dvasios gerovę tų angelėlių, pavestų dabar jos vienos priežiūrai ir globai.

— Teip padėk man, Viešpatie ir visi Šventieji! — baigė ji savo prisiekimą, balsiai tardama žodžius ir dėdama ant savęs kryžiaus ženklą.

Bet da dvi ilgi savaitai tekė Vilkienei gulėti lovoje, iki ji tiek pastiprėjo, juog galėjo savo spēkomis pasikelti.

Senoji Petronė neapleisdavo jos nė valandėlę.

— Nemoku aš tau už tavo gerą širdį kitaip užmokėti, — tardavo sena pavargėlė: — nevieną sykį tu mane sušalusią priėmėi į savo triobą, pavalgydinai, niekad nepasakei man pikto žodelio. Dievas to neužmirš tau.

Ir kiti kaimynai neužmiršo ir neapleido Vilkiens. Nepraslinko nė vienos dienos, kad viena arba kita kaimynaitė nebūtų aplankiusi ligonės. Dar kiekviena atsinešdavo tai pieno lašelį, tai ragaišiaus kšnelį, tai saujelę varškės, — visos nešė, kiek katra išgalėdama. O žinoma, kokie jų visų turtai! Kita rasi ir nutraukdama nuo savo šeimos dalinosi su ja Dievo dovanomis.

Viena tik Grauslienė nepasirodydavo. Ji šnekėdavo prieš kaimynus:

— Kad nebūtų ten tos senos raganos, Petronės, tai ir aš nueičiau Vilkiens aplankyti. Tik su ta gyvate nenoriu susitikti.

Ar ji tik del Petronės neaplankydavo Vilkiens, ar galbūt ir pasigailėdama skirtis su gardesniu valgio kšniu (būtų reikėję šis-tas ligonei nunešti), — sunku buvo dabar permąstyti.

Bet del tų dovanų, kurias sunešdavo Vilkienei jos kaimynaitės, ji būtų galėjusi badu numirti su penketu savo vaikų. Kiekvienas supras, juog iš vienos puskvortės pieno ar kokio svoro ragaišiaus negalėjo išmisti šešetas ar penketas vaikų, jau neskaitant ligonės, nė liginančios ją Petronės. Ši, turėdama prižiūrėti vaikus ir ligonę, negalėjo elgetauti, todėl ir pati maitinosi tuo, kas atsirasdavo Vilkiens pirkčioje. Tos mažumėlės miltų ir mėsos, kurią, prigėrusi Vilkiui, buvo radusi jų numuose Petronė, nė pusei savaitės neužteko. Todėl visa šeima nuo to laiko turėjo misti beveik vienoms roputėmis, kurias senis Vaištara su savo žmona buvo sukasę nuo Vilkių daržo ir supylę jų nameliuose.

Kaip Vilkiene tiek pagerėjo, juog galėjo ruošti pirkčioje, Petronė tuoj atsiveikino su ja.

— Dieve duok tau pagyti! — tarė senutė, užsidedama ant piečių krepšius. — Eisiu aš dabar rinktis žiemai duonos, iki oras da nešaltas. Kaip sugrįšiu, vėl mane priimsi: nors kiek tau ir vėl padėsiu.

— Tegul Dievas tau užmoka, už ką tu mane, ligonę, neapleidai tokiam varge! — atsakė ji Vilkienei su dėkingumo ašaromis akise. — Sugrįšk pas mane. Čionai, kolei aš arba mano vaikai bus gyvi, visuomet rasi sau kertele.

Atėjus seniui Vaištarai su pačia, Vilkiene puolė jiem po kojų, dėkavodama už jų gerą širdį. Pasodinus prie stalo svečius, ji išėmė iš skrynutės mazgelį su pinigais, vienintelį ir visą turtą. Da silpnomis nuo ligos, drebančiomis rankomis išrišo iš vieno kampo skepetėlės dešimties rublių popierių, iš kito gal pusanatro rublio sidabriniais, o iš trečio kelis auksinus variu. Dėdama visą tą turtą ant stalo, ji prašė senelių pasiimti jį už tai, ką juodu išleido laidodamu jos vyrą, kudikį, pirkdamu vaistus ir kviesdamu daktarą.

— Žinau, kad tai ne viskas bus jums sugrąžinta, — tarė Vilkiene, — bet daugiau nebeturiu ir negaliu prizadėti, iki nesugrįš man sveikata.

Bet seneliai atstūmė nuo savęs pinigų, tardami, kad šie nereikalingi jiems dabar.

— Atiduosi tuomet, kada paaužisi savo vaikelius. Mes vaikų neturime, — liūdnai tarė Vaištariene, — ir nors nėsame turtingi, vienok vis nereikalaujame tiek, kaip tu su savo pulkeliu.

Vilkiene, neišklausiusi visų tų žodžių, apsipylė ašaromis ir apkabino da sykį senelių kojas.

— Neprimčiau aš jusų geradėjystės, kad būčiau viena, bet dabar . . . — tarė ji liūdnai linguodama galva ir žiūrėdama į susistūmusius vienok kertėje, pagal pakurą, savo vaikus. — Jei ne aš, rasi mano vaikai galės jums atiduoti . . .

— Tik nenusimink! Dievas neapleis! — kalbėjo Vaištara, matydamas našlės nerimastį ir nuliūdimą.

— Kad netikėtum žmogus į Dievo apveizdą, tai nors gyva lišk po žeme, ir tiek, — karštai ištarė Vilkiene. — Dievas įkvėpė į jusų širdis mielaširdystę del mano nelaimės! Jo stebuklinga apveizda parodė man, beveik galvos nebetekusiai iš didelės širdgėlos moteriškai, sopulingą rūstų mano vyro veidą, kada da grabe jis gulėjo; ta apveizda perspėjo manę ir priminė man švenčiausias mano pareigas, del kurių turiu gyventi ir gyventi be paliovos.

Čionai apsakė ji suneliams, kaip ji tuomet per laidotuves buvo nusigandusi baisaus veido savo vyro, kaip ji iš to išgaščio tuomet apalpo ir kaip atsipeikėjusi, pasitaisiusi iš ligos ir išvydusi savo sumenkėjusius vaikus, suprato visą velionio reikalavimą.

Ir seneliai papasakojo jai kelis, teip-pat nepaprastus atsitikimus iš savo gyvenimo, ir išėjo, girdėdami palaiminimus už savo gerą darbą ir paguodos žodžius.

VII.

Nuo to laiko, kaip Vilkiene atsikėlė iš lovos, kaimynai nustojo rupinęsi ja.

Pasilikusi viena pati, ji nė ant valandėlės nenuleido rankų: dirbo nuo ryto iki vakarui, dažniausiai su piluomis ašarų akimis, da tebekankinama sunkaus kosulio ir krutinės sopuliu, tik maldoje ir padarytoj priesaikoje sėmdama reikalingą sau spēką. Nepraslinko da nė savaitės, ir ji išėjo miestan įieškoti uždarbio, bet stoka reikalingų sunkesniai darbu spēkų nedavė jai darbuotis kuo kitu, kaip tik verpimu linų ir vilnų. Parsinešus namolei glėbį linų ar vilnų, skubinosi verpti, idant daugiau užsipelnytų. Dažnai nutirpdavo jai nuo to darbo da nesustiprėjusios nuo ligos rankos ir kojos, bet žvilgterėjusi į savo penketą vaikų, glaudžiančiusi prie jos ar naktį saldžiai miegančių, tik sunkiai atsidusdavo, nurydavo gaudžias ašaras, kurios sprauste spraudės į akis, patindavo pailsusioms rankomis nutirpusią koją ir varė toliaus savo nuobodų ir sunkų darbą.

Tik kosulys vis da neapleisdavo jos. Ypačiai po tų dienų, kada, pasiėmus vyresnius vaikelius, išeidavo žiemą miškan, norėdama prisirinkti vėjo nulaužytų žabų bei kankorėžių ir pasikurti paskiaus triobelę, ypačiai tuomet užslinkdavo jei ant krutinės biauirus sunkumas. Per kelias naktis kosėdavo ji teip, juog nė bluokšto užmigti negaudavo, — tarytum per visą naktį malkas kapodavo.

Bet užvis sunkiaus paliko nuo-pat pradžios pavasario, trečią ar ketvirtą gavėnios savaitę. Ta dvylika rublių, kuriuos da su vyru buvo sudėjęs pirkti karvei ir kuriais paskiaus norėjo sugrąžinti Vaištaram skolą, nė matyte nematomi išėjo per žiemą. Roputės teip-pat išsibaigė, o tų kelių auksinų, kuriuos užsirdėdavo per savaitę savo verpimu, neužtekdavo nė

sausai duonai. Vaikai, ir teip jau susilpnėję, nebe-
gaudami, kaip reikiant, pavalgyti, pradėjo sirgulioti.
Bėgalo sunku buvo Vilkienei, žiūrint į savo smulkią
šeimyną, į jų išblyškčius, papurpusius ir apie ausis
bei nosį nušausčius veidelius. Ypačiai skaudus smogis
jau ir teip nuvargintą našlę ištiko tuomet, kada vieną
dieną vaikai, nebetverdami badu, apstojo ją ir pra-
dėjo iš visų pusių šaukti:

— Mama! noriu valgyt!

— Mama! kodėl šiandien nieko nevrei?

— Mama! kad neduosi valgyt, ir aš eisiu pas tėtį!

O visos namų kertės kaip šluote iššluotos. Niekur
nieko nėra. Ką galėtų paduoti išalkusiems vaikams.
Vilnų šiandien teip-pat negalėjo baigt verpti, gal tik
rytoj . . . , jei ištėks lempelėje žibalo ir jai pačiai
spėkų nemigusiai verpti per kiaurą naktį. O nuo
vakar-vakaro ji burnoje da nieko neturėjo, kaip tik
vandens, nes duonos prie sausų barščių vos ištėko
jos badaujantiems vaikeliams. Nelaiminga moteriškė
pakėlė nuo ratelio akis, nuleisdama pavargusias ran-
kas ant kelių, nebežinodama, nė kaip nuraminti tą
išalkusį, verkšlenantį ir aimanuojantį, teip didžiai
brangų jos širdžiai pulkeli.

Prieš jos pavargusias, bet jau sausas, arba tariant
nebetekusias ašarų akis stovėjo penketas mažų
vaikelių. Išitraukę pamėlynavusias nuo šalčio ran-
kytes į sulopytas švarkų rankoves, nekantriai apie ją
trypdami, išpyrė į ją savo plačias, mėlynoms dėmėmis
apskrietas akytes ir vėl ėmė šaukti:

— Mama, duok valgyt! duok valgyt!

Iš pradžių Vilkienei jau beveik turėjo ant lūpų
nekantrų atsakymą, — tokį, kokį gal duoti nuvargęs
ir pats išalkęs žmogus:

— Ką aš jums duosiu?! Aš pati per visą dieną
tik vienu vandeniu teesmi gyva!

Bet joje krustelėjo nors bado ir vargo prislėgtas,
bet šventas ir augštas jausmas, kuriam nė žmogaus
kalba neturi tam tikro vardo. Tas jausmas tai —
motinos meilė, kurią ji turi dėl savo vaikų. Jausmas
tas padarė stebuklą ir šioj valandėje: gilios
raukšlės, susirinkusios ant Vilkiensės kaktos, prapuolė
vienoj akimirkoje; nuliūdimo teip-pat nebematyti
akise, pabalusios lūpos linksmai juokiasi, o nuo jų
plaukia širdingi paguodos žodžiai:

— O kokie jūs paikučiai, mano vaikeliai! Kas-gi
matė, kad vaikai teip daug valgytų? Jei jūs vis teip
daug valgsite, tai niekad neužaugsite, pasiliksate
vis tokie pipirėliai, prie žemės.

Vaikai klausėsi tų žodžių akyly, išsižioję, kaip
tad daro laukia ką išgirsti visi jų amžiaus žmonės,
o motina vel tėsė savo kalbą linksmu balsu:

— Pamenate gerai, koks aukštas buvo jusų tėtusis?
arba aš? Žiūrėkite — Mikė man tik iki pažastų! O
kodėl mės teip dideli užaugome? Tik todėl, juog, bū-
dami vaikais, eidavome visuomet nevalgę gulti. Tai
ir jūs, jei norite greitai augti, turite teip, kaip ir mės,
daryti.

— O atsigert ar galiu? — užklusė Marytė, jau
apie valgymą nebeminėdama.

— Gerti galima, — atsakė motina, nebegalėdama
žvilgtelėti savo vaikams į akis. Tik jos lūpos sudre-
bėjo nuo slepiamo sielvarto, bet veidas pasiliko giedrus.

Vaikai visi nubėgo prie kibiro su šaltu vandeniu,
pastatyto prie durų. Tik Antaniukas pasiliko, verk-
damas ir išikabinęs į motinos sijoną, nieko, matyti,
nesupratęs iš jos gudrių žodžių, ir jausdamas dyką
pilvelį, nėkoku būdu negalėjo nurimti.

— Kaip atsigersite, tai duokite puodelį su van-
deniu Antaniukui, — tarė vėl Vilkienei, glausdama
prie savęs ir supdama pailsusioms rankomis mažą
vaikelį.

Paduotąjį vandenį Antaniukas veikia nurijo ir
motinos supamas pradėjo snausti.

Kiti vaikai atsiklaupė ir ilgai meldėsi už savo
tėvelį, dėkavojo Dievui už Jo mielaširdystę ir paga-
liaus prašė motinai ir sau sveikatos. Papoteriavus
vaikams, vėl atsiliepė Vilkienei, apsimitusi linksma ir
nušluosčiusi nuo pavargusių akių ašaras:

— Tai mano vaikai, tai išmintingi! lipkite dabar
lovon, bet nesivilkite! Dievas duos sveikatą, tai ry-
toj eisime miškan prisirinkti medelių, — nebebus
tada šalta. Šiandien, mat, vėjas pučia per sienas,
o medelių jau nebeturime pasikurti triobai.

Vaikai lipo tylėdami į lovą, tik drebėdami ir
kalendami nuo šalčio ir šalto vandens dantimis.

— Mike! nusikabink nuo vagio tėtusio kailinius,
užsiklokite jais, — pamatysite, kaip tuojau sušilsite!
tarė vėl motina nebejmąndama, kaip atitraukti vaikų
mintis nuo kankinančio juos bado ir šalčio.

— O gal norite, tai aš jums padainuosiu?

— Norime! norime! — sušuko visi sykiu.

— Kokią dainelę norite? — klausė vėl motina. —
Tai seniai aš jums bedainavau, — kukždėjo da jos
sausos lūpos, slėpdamos sunkų atsidusimą, kurs veržte
veržėsi iš ligotos krūtinės.

— O „kaip aš buvau mažas vaikelis!“ — šaukė
Mikutis, nematydamas motinos nuliūdimo.

— Ne, ne! — atsiliepė jaunesniejie: — geriaus
„pupos“.

— Na, gerai, padainuosiu aš jums „pupas“, —
tarė Vilkienei ir gerai išsikosėjusi pradėjo dainuoti
lygiu, užkimusiu, dusliu balsu.

„Sumindžiotos, sudraikytos

Pupos, pupos išrašytos.

Senis pyko, vaikus barė,

Kad iškadą darže darė.“

Jau seniai beskambėjo Vilkiensės triobelėje tokia
daina. Ant stalo spingsėjo lempelė, apšviesdama
aiškiaus tik pastatytą prieš ją ratelį, apgeltusį, pa-
ilsusį ir liūdną jos veidą ir užmigusį ant jos kelių,
skaromis susuptą vaikelį. Visi daiktai leido ilgus
šesėlius, o kertė, kur stovėjo vaikų lovą, buvo visiškai
tamsi.

Linksma daina skambėjo nepaprastai, beveik grau-
džiai, nelyginant priverčiami juokai, kada plyšta iš
skausmo širdis. Vilkienei dainavo ilgai, ilgai vis tą
pačią dainą. Ją dažnai trikdė sausos kosulys; bet
linksmi dainos žodžiai su da linksmesne gaida ir per
kosulį plaukė be atvangos iš ligotos krūtinės ir pa-
balusių motinos lūpų. Turbūt smagu buvo jos vai-
kams užmigti, girdint teip seniai begirdėtą ir teip
didžiai patinkamą dainelę. Užmiršė badą, vienas-
kitas buvo mėginę net pritarti motinai, — nors silpnu,
bet linksmu balsu stengėsi dainuoti:

„Senas buvo jau senelis,

Tupinėjo, kaip genelis;

Labai pyko, labai miršo,

Apie pupas užsimiršo.“

Teip Vilkienei bedainuojant, apgeltos jos veidas
ėjo vis geltonyn; akys, kurios antra naktis, nematė
miego, pradėjo merktis ir pagaliau ji užsnūdo, prisi-
šliejusi pečiais prie sienos, supdama dar per miegą
gulintį ant kelių vaikutį.

Kaip Vilkienė pobudo, jau dienele žiurėjo pro langą. Krūptelėjo ji, persigandus. Prieš ją stovėjo užgesusi lempelė ir ratelis su tik-ka pradėta verpti špule.

— Mat, užmigau! O kuo pavalgydysiu šiandien vaikus? — buvo pirma mintis nubudusios moteriškės.

— Nelaimė mano! — dūsavo varguolė, nešdama paguldyti ant lovos vaikutį, kurio nugeltusi, ties smilkiniais įdubusi ir per sapną, it seno žmogaus, surauktą veidelį buvo dabar aiškiai apšvietusi ryto šviesa.

Užklojus jį teip, juog tik vaiko galvelė tebuvo matyti, Vilkienė, šalčio suimta, visa sudrebėjo ir apsigobus sena vilnone skara išėjo, tyliai darydama duris, idant nepažadintų iš miegų savo šeimos. Išėjusi ant gatvės ji pažiūrėjo į kaimynų triobas, tarytum laukdama nuo gyvenančių jose žmonių kokios paguodos, kokios draugiškos rankos, kuri ją dabar sušelpu.

Bet durys ir langai visur buvo užskleisti, o Vilkienė neturėjo tiek drąsumo, kad galėtų eiti į vidų ir skūstis ant savo vargo tiems žmonėms, kurie patys su tokiu-pat vargu, kaip ir ji, pelnėsi kąsni kasdieninės duonos.

Kas-gi jai dabar lieka daryti? Kur eiti? Tarytum atsakydami ant tų klausimų, suskambėjo bažnyčios varpai.

Vilkiene pakėlė akis į tą šalį, kur iš stogo eikšėjo mažas kryželis, ženklas beveik vienintelių pasaulėje namų, į kuriuos kiekvienas žmogus, lobininkas ir pavargėlis, nusidėjėlis, ir padorus žmogus, gali drąsiai eiti. Vilkiene pradėjo žengti į tų namų pusę, norėdama pasiskubinti, bet silpnos kojos nebeklausė jos. Išalkusiai, nesutvarkusiai nuo ligos moteriškai išrodė, kad jos kojos ant kokios dvidešimties svarų paliko sunkesnės. Jiėjo svyruodama ir mąža ką pasijudindama iš vietos.

Iš triobų, pro kurias parėjo jai žengti, visur kvepėjo viralas, vienoje vietoje lagi tik-ka iškepta duona. Tas kvapas neišsakomai jaudė išalkusios moteriškės gomurį. Iš vienu-kių namų išėjo pažįstami žmonės, kurių daugis skubinosi, kaip ir ji, į bažnyčią. Kiti vėl, matyti,ėjo su reikalais, gal ant darbo į miestelį, o visi spūdino pro ją, tik pasveikindami keliais šaltais žodžiais.

Vilkiene matė, kaip iš Grauslienės triobelės linkmai išbėgo du vaiku, apsikabinusiu krepšiais.

— Šiandien, sakė man vakar zakrastijonas, bus užpirtos ponios mišios, — kalbėjo savo vaikams Grauslienė, stovėdama tarp durų. — Jinai dalina visuomet ubagams. Skubinkitos, nepasivėlinkita.

Vaikai nubėgo, bet Grauslienė apsidairiusi pikta sušuko:

— Kur Barbora?

Ant valandėlės pranyko ir tuojaus vėl pasirodė lurise, traukdama už rankos kokių devynių metų mergytę, balsu verkiančią ir teip-pat krepšiais apkabintą.

Motina rėkė supykusi:

— Mat! atsirado kunigaikštienė! Gėdisi ubagaut! Žiurėk į brolius! Jie jaunesni už tave, ir niekadose žodžio nesako! Štai ir dabar jau nubėgo! vykis!

Bet mergytė nesivijo, tik užsidengusi akis, stovėjo kaip priaugusi ant vietos, prisišliejusi vienu šonu prie sienos, tarytum laukdama nuo jos užtarymo savo varge.

— O tu, mano nelaimė! — rėkė Grauslienė, jau visiškai supykinta ir, pagavusi viena ranka mergaitę

už pienes, pastūmė ją iš visos spėkos, nušdama kitos rankos kumščia per nugarą ir pagaliaus, paleidusi gerklę, šaukė ne savąja:

— Ar tu da neklausysi! Tu prakeikta gyvate!

Mergaitė balsiai, cypiančiu iš skausmo balsu suvaitojo ir nulenkusi galvą nuėjo tolyn, o Grauslienė pamačiusi prisiartinančią prie jos namų Vilkiene įbėgo į vidų, balsiai užsitrenkdama paskui save duris. (Tęsis toliaus).

K a i n a s .

Misterija Byron'o parašyta, vertė Vincas Kapsas.

Nr. 8 „Varpo“, ant 115 pusl. tarp eilučių „Norėtum mirti pamatyt?“ ir „Ar-gi neprakeikė“ yra praleista:

Pakolei

Da nepažistu, kas ji, negaliu
Aš atsakyt. Bet jeigu ji tokia, kaip
Mokina tankiai tėvas, tai dalyks —
O Dieve! apie tai sunku manyti!
Prakeiktas, kurs man davė gyvastį,
Kur veda prie mirties tiesiog! Prakeikta
Ir gyvastis pati, kuri negal
Likt tuo, kuo buvo — gyvastis išplėšta
Per prievartą — net tiems, kur nekalti.

Liucipierius.

Tu tėvą keiki?

(Tęsimas.)

Liucipierius.

Teisybė!

Veizdėk į tuos šešėlius. Kitąkart
Turėjo tokį, kaip ir tavo kuną.

Kainas.

Ar busiu aš kada toksai, kaip jie.

Liucipierius.

Tegul Sutvertojas ant to atsako.
Aš pranokėjus tavo rodau tau.
Matai, kas jie dabar, o kas jie buvo —
Jauti ir supranti, kad ir menkai,
Neaiškiai, kiek tiktai suprasti duoda
Tau menkos pajiegos ir silpnas prots.
Ką tu su jais turi išvien, ką jie jie
Teippat turėjo — yr' tai gyvastis.
O ką turėsite išvien — mirtis tai.
Menkós jų ypatybės liekana
Pritinka tik sliekams; ją pagamino
Sušokęs dumblas sugriaunos didžios
Pasaulės ir susmulkusios į žemę,
Paskirtą buvini sutvėrimų tų
Aklų, kur džiaugėsi tamsybės rojum,
Kur pažintis išvyta, lyg nuodai!
Pažvelgk, kas angštesnieje sutvėrimai
Dabar ir kas jie buvo kitąkart.
Jei nesmagu, tai grįžk prie savo darbo
Ir vėl kask žemę! Pristatysiu aš
Tavę ten sveiką.

Kainas.

Ne, aš noriu liktis.

Liucipierius.

Ant ilgo? ką?

Kainas.

Ant amžių, visados,
Jei kadanors turėsi šiemon grįžti,
Tai velyk man jau pasilikti dabar.
Jau nusibodo vislab tai regėti,
Kas yr' iš dulkių — tarp šešėlių duok
Man pagyvent.

Liucipierius.

O ne, negalims daiktas!
Dabar tu pamatei tik lyg šmėklas,
Kas ir teisybė. Bet, idant įstotum
Į šitą gyvenimą, turi
Pirmiau da pereiti toki-pat kelią,
Kaip tie šešėliai — pro mirties duris
Įžengt.

Kainas.

Pro kokias mes dabar įžengę?

Liucipierius.

Pro mano. Pažadėjęs sugražint
Atgal, aš prilaikau tave su mano
Dvasia toj viešpatystėj, kur tu viens
Tiktai kvėpuoji, o kiti be kvapo —
Žiurėk vienok, nedirsk užsimanyt
Čia likt, tol tavo valanda ne'tėjo!

Kainas.

O jie ant žemės kadanors sugriš?

Liucipierius.

Jų žemė dingo — persimainė teip, juog
Dabar ant jos sustingusios plutos
Nerastų jie pažįstamo daiktelio.
Graži pasaulė buvo!

Kainas.

Ir dabar

Graži ji. Ne ant žemės aš supykęs,
Nors priverstas esmi ją kasinėt.
Tiktai man pikta, kad nė vieno džiaugsmo
Iš žemės tos išgauti negaliu
Be prakaito, be kruvinojo darbo;
Kad negaliu pasotinti minčių,
Vis trokštančiųjų pažinties be galo;
Kad neįstengiu save suramint
Ir atitolint nuo savęs tą baime,
Ką daro man gyvenims ir mirtis.

Liucipierius.

Matai pasaulę savo — nė šešėlio
Nėra iš to, kuo buvus kitąkart.

Kainas.

Tie milžinai — kas jie per sutvėrimai?
Lyg butų žemesni už esybes,
Kurias katik palikom. Lyg primintų
Laukinį koki sutvėrimą, kurs
Nakties laike riksmu baugin' aplinkui,
Bet dešimts kartų šitie didesni
Ir baisesni! Kur kas jų augstis perein
Mus' rojaus sienas; akys žiba lyg
Plieninės; iš nasrų gi iltys styri,
Lyg medžiai nugenėti, be žievės!
Kas buvo jie?

Liucipierius.

Tas, kas mamutai žemės,
Kurios paviršius jų mirijadus
Pridengia.

Kainas.

O ant savęs jų neturi?

Liucipierius.

Išnyko jau visi, o tik delto,
Kad su tokiais kova neišdildytų
Baisaus to prakeikimo jų giminės:
Jie butų jus pergretai išnaikinę.

Kainas.

Kokia kova?

Liucipierius.

Tur but jau užmiršai
Tą prakeikimą, per kurį iš rojaus
Visi jus esat ištremiti: kova

Ta su viskuo, mirtis viskam, daugumui
Tik vienos ligos, kančios ir skausmai.
Tai toki yr' užginto medžio vaisiai!

Kainas.

Ar gyvuliai teip-pat ragavę jų,
Jei turi mirt?

Liucipierius.

Sutvertojas pasakė,

Juog jie sutverti jums, kaip ir jūs jam.
Ar geistumėt, kad jų likimas būtų
Geresnis net už jūsų? Jei Adoms
Nebūtų prasikaltęs, jie gyventų.

Kainas.

Varguoliai sutvėrimai! Tai ir jūs
Turėjote pasidalint likimą
Su mano tėvu, kaip ir jo vaikai,
Kaip jie, nė obuolio neparagavę,
Nė nupirktos teip brangiai pažinties!
Tai melo medis! mes nežinom nieko.
Žadėjo pažinti — už prekę nors
Mirties, bet pažinti — ir ką mes žinom?

Liucipierius.

Gal but, kad jums pati mirtis suteiks
Augščiausią pažinimą. Budama ji
Tikriausiu daiktu iš visų, gal vest
Ir prie tikriausio pažinimo. Todėl
Teisingas buvo medis, nors marus.

Kainas.

Bet kokios gi čia tamsios viešpatystės!
Žiuriu į jas ir jų nesuprantu.

Liucipierius.

Delto, kad da ne'tėjo tavo laikas
Ir kad materija negal grynai
Suprasti dvasios. Tau pakaks žinojus
Nors tiek, juog tokios viešpatystės yr'.

Kainas.

Žinojome, juog yr' mirtis.

Liucipierius.

Bet kas yr'

Už jos, tai nežinojot.

Kainas.

Ir dabar

Da nežinau.

Liucipierius.

Vienok esi patyręs,
Kad už rubežiaus žinomo jau tau
Gyvenimo kitokia yr' būtybė —
To ryto metą nežinojai da.

Kainas.

Čia teip tamsu ir viskas apsiniaukę.

Liucipierius.

Laukk — tavo nemirystei kadanors
Aiškiau išrodys viskas.

Kainas.

O gi šitas

Gražiai teip mėlyns, nišmatuotas plots,
Lyg būt vanduo, lyg upė, kur iš rojaus
Pro mano butą teka — tik krantų
Neturi šita, nė rubežių kokių —
Varsa jos būt lyg etero — kas tai?

Liucipierius.

Ant žemės ir yra toki-pat plotai,
Nors mažesni, krantus jų apgyvęs
Vaikai taviejie — matom jurių-marių
Paveikslą.

Kainas.

Kas gi šitoji šviesa
Skysta, kaip sutarpinta saulė? Koki

Ten siaučia bjaurūs sutvėrimai jos
Sviesiam apskirtyje?

Liucipierius.

Levijatanai,

Gyventojai gadynių jos senų.

(Toliaus bus.)

Nauji istoriški takai.

Lietuviai viduryje ir šiauraryčiuose Europos.

(Tolesnis tęsimas.)

Ir teip iš normaniškų-skandėniškų sagų matyti, juog buvo dabarykščioje Rusijoje toks kampas, gilioje senovėje, kuriame buvo daug miestų — Gardarikia. — Senieji Rusų raštai liudyja, juog tokių miestų, kurių Rusai neįkurė ir pradžios nemena, daugiausiai randasi ties viršutiniu tekėjimu Dniepro. Į šitą užgyventa, turtingą žmonėmis — Gardarikią turėjo nesykį atsimušti vilnys piemenaujanciuju gauju, ką valkiojosi po tyrus. Delto ir Herodoto Skytai nepažino Dniepro versmių. — Šitasai atsitikimas teipogi tvirtina ir žodžius paties Herodoto, kurisai girdejes, juog žiemų artojai turi savo miestus.

Jeigu mesime da sykių akį ant minėtuju miestų, tai patėmysime vieną keistą jų ypatybę: visi šitie miestai turi ant galo balsą „sk“. — Kaip Rusai, teip Lenkai ir kiti Slavėnai nemėgsta duoti šitos galunės savo miestų vardams. O senovėje niekadus ir neduodavo. — Vardai slavėniškų miestų tankiausiai baigdavosi ant *ov, ova, ava, ev* ir tt. Teip matome: Kijev, Krakov, Varšava, Perejaslav, Černihov, Mohilev, Sadova ir tt. Jug yra ir slavėniškų miestų su vardo galune „sk“, bet tokie vardai turi šaknį grynai slavėnišką ir jie lengva pažinti. Šitie gi Padnieprio miestai ne tik turi galunę „sk“, bet ir šaknys jų nesuprantamos slavėniškoje kalboje. — Čionai aš privesiu jų vardus, naujus ir senoviškus, ir, iš kokių galėjo jie būti iškreipti, lygiai žodį, iš kurio galėjo kilti:

<i>Naujas</i>	<i>Senas</i>	<i>Tikras</i>	<i>Pradinis žodis.</i>
Vitebsk	— Vitebesk	— Vytiškiškai	— vyti
Minsk	— Menesk	— Meniškiškai	— menas
Pinsk	— Pinesk	— Piniškiškai	— pinti
Drutsk	— Driutesk	— Drutiškiškai	— drutas
Smolensk	— Smolenesk	— Smalėniškiškai	— smala
Polock	— Polotesk	— Balotiškiškai	— bala

Da čionai pridėsiu:

Gžatsk	—	Gžitatiškiškai	— gžai
Mžaisk	—	Mažeikiškiškai	— mažas
Sluck	— Slučesk	— Šluotiškiškai	— šluota,

ir teip toliaus.

Juog tai teip galėjo būti perdirbti mūsų lietuviški vardai miestų, suprasti lengva iš šito:

Gardino gubernijoje yra miestas . . . Volkovyjsk,
Suvalkų gubernijoje yra miestas . . . Volkoviški.

Neperseniai šitas paskutinysis miestas
vadinosi visokiuose aktuose . . . Vilковишки,
O tikras jo vardas . . . Vilkaviškis.

Ir Gardino gubernijos miestas tai tas pats lietuviškas Vilkaviškis, bet susistatykite dabar greta šitu du vardu, kas bus? Ar pažymu bus, juog tai tas pats lietuviškas žodis ir vieno ir kito pamate guli? Ar bus neužilgo galima atminti, juog buvo gadynės, kada ir viens ir kits vardas miesto tarėsi *Vilkaviškis*?

Atsižūrėkime vienok ir ant kitų seniausių Rusijos miestų, kaip: Pskov, Izborsk, Novgorod, Staraja Rusa, Kijev ir Černihov. —

Pats vardas Novgorod (Naumiestis) rodo, juog jis tarpu jų jauniausias arba viens iš jaunesnių miestų ir ir, kaipo tųksai turi būti nuo tikrai senų atskirtas. —

Apie Černihov'ą man niekur neteko nieko iš senų girdėti nė skaityti, dėl to ir ji turiu palikti neišgyvildenes. — Jo vardas, sako, butin kilęs nuo pilekalnio, vadinamo „čionnaja mohila“ (juodas kapas).

Pskov — senovėje vadinosi Pleskov ir Pleškov. — Aplink ji pasakoja, juog iš jo apygardės buvo imta Olga, pati Rusų kunigaikščio Igorio, — ji „buvo prastos varėgiškos luomos, ir gyveno kaime, vadinamame Vibutskas, arti Pskovo“ (žiūrėk Karamzino istorijos T. I. lapą 129). Iš to matome, juog da pirmų Rusijos kunigaikščių gadynėse aplink Pskovą gyvevo ne Rusai.

Maža to, ir dabar etnografiškos Latvių ežios ateina arti Pskovo, senovėje gi šitas miestas buvo ant paties lietuviškų tautų rubežiaus, žiemų ir vakarų kampe. Tokiam-jau padėjime mes randame ir kitą miestą, Suvalkus; jie išdygo ant pietinio rubežiaus lietuviškos tautos. — Suvalkams davė pradžią visoki valkatos, išbėgę iš Lietuvos; čion jie ant upelio Juodųjančių (pramito paskui: Čarna Hańča) įkurė kaimą, kurisai ant galo pavirto į miestą, turintį tiktai negražų vardą. — Kaip Suvalkai gavo pradžią nuo valkatų, teip Pskovas, Pleškovas — Plėšikų miestas, galėjo gauti pradžią nuo *Plėšiku*, kuriems perangšta buvo Lietuvoje. Upė, Velikaja dabar, senovėje turėjo vadintis Vilioke, ne kitaip.

Izborsk — miestas, esąs tik truputį į pietus nuo Pskovo, gali būti suprantamas kaipo Išbariškiškai ir gali ženklinti vietą išbartų, išvytų iš Lietuvos žmonių. —

Rusa — miestas turėjo gauti savo vardą nuo lietuviško žodžio rusėti. Ar tai versmės minerališko vandens buvo priežastimi šito vardo, ar tai druskos dirbtuvės, nuo seno laiko čionai esančios — rusėjo, šiandien negali pasakyti.

Lieka dabar mumis vienas ir tai svarbiausias miestas senos Rusijos, lieka Kijeva, — motina rusiškų miestų, kaip ją metrasčiai ir Rusų istorikai mėgsta vadinti. — Konstantinas Porphyrogeneta (savo Memor. popul. II, 98) sako, juog senovėje Kijeva vadinosi „Samvatas.“ — Na, tai tau ir skolinta motina! Gali dabar būti tik vienas klausymas, ar ne klaidžiai paduotas senovės vardas. — Bet jau tai kitas dalykas; ant „as“ slavėniški žodžiai nesibaigia, delto liekasi vis jau išparodyta, juog Kijeva — Samvatas — tai ne Slavėnų įkurtas miestas. — Atsiminkime dabar, kokius Kijevos kunigaikščius nužudė Olegas, per vylių paimdamas miestą. Tai Askoldą ir Dirą. — Minėtose jau knygelėse „Pamiatnaja knižka siedleckoi gubern. na 1892 god“, ant lapo 238, pasakyta: „užrašų vardą mini metrasčių rašytojas paveiksle Jaščelt, (Jaščiol), kada jisai rokuoja žinomus jam juodveiškus kaimus.“ — Apygardėje senų sodybų Juodvešių tarpe bajorų man teko girdėti pavardę Jaskold. Pridurti turiu, juog tas Jaskoldas, kurį aš pažinau, da turėjo savyje tulas ypatybes gentiškas: juodus plaukus ir akis, gana tamsų veidą ir kūną, budą teipogi karštą, kaip tai duodama senovės Juodvešiams. — Delto man rodos, juog tasai Kijevos — Samvato kunigaikštis buvo ne varėgas, bet juodvešis, — ir apygardė Samvato turėjo būti užgyvėta lietuviškos tautos — greičiausiai juodvešių. — Kito kunigaikščio „Diro“ vardą aš apleidžiu, kaipo toki, apie kurį nieko aiškiai nuspresti negali. —

Kaip matome, žilų senovių gadynėse lietuviška tauta pasklidus gyveno po visa ruimā vidurinės

Enropos, užimdama ir tolymas žemes žiemryčių kampo. Europiečiams buvo pažiniami Lietuviai po yvairiais vardais. — Ir gali mislyti, juog ir patys Lietuviai save vadino vienur vienai, kitur kitaip, skirdamiesi į gentes, po kunigaikščių valdžia esančias, ir neturinčias tarpu savęs drutesnio sąrisio. —

Amžis po amžiui kimšosi į Europą gaujos pusžverišku, tautų iš Asijos. — Kimšosi ir spaudė lėtus Lietuvius, — plėšė juos ir draskė. Lietuvių tauta, kuri vietoje uždengtvų turėjo kankles, o vietoje šaudyklių — skudučius, negalėjo priešintis svioto plėšikams ir krito po jų peiliais. Išnyko viena, antra gentė, — kitos metė žaislus ir stvėrė ginklą. Amžinam paojuje budami, Lietuviai ir patys turėjo prazudyti daugumą savo ypatingo apšvietimo ir tapti užnešančiais ant tų pusiau žmonių pusiau žvėrių, kurie juosius persekiojo. — Traukadmiesi, kiek galėdami, plėšikams iš kelio Lietuviai pateko į skurdžias vietas, kur triūse apie mitalą suvisu prapuldė savo tėvų išmintimi sukrautus proto skarbus. —

Žlugo žinios ir išmisalai, išsinešti iš senos tėvynės, Asijos, prapuolė teipos-gi ir naujai įgytiejai. — Ant galo, netekę laisvės, pametė ir viską, ką savo turėjo.

Čion stukso seni kapai, ten barkšo griuvėsiai senų murų, . . . aure iš-po kopų smilties tuščiomis skylėmis akių žiuri makaulė . . .

Egipto piramidose rasti javų, grūdai pasėti, sudygo (nors ne visi). —

Meskime dabar atydą ant žymių, užsilikusių apie mūsų kultūrą.

Man rodos, juog bereikalingas dalykas butų plačiai rašius apie tikėjimą senovės Lietuvių. — Buvo stambeldžiai, tikėjo į daugybę dievų ir dievaičių. . . visi teip sako ir aš sakau, nors, tiesa sakant, ir netikiu, bau tai teip buvo. — Kas jau do per stambeldiškas, tikėjimas kad neturejo stabų, arba, kas do per senas tikėjimas, kad daug dievų, o nė vieno gero velnio! — Ant galo, apie tą mūsų tikėjimą ne laiku teip daug rašyta, juog jau aprašė ir zuikių dievus . . . nepalikdami nieko. — Delto aš paziūrėsiu tiktai ant ypatingos to tikėjimo pusės.

Lietuviai tikėjo į gyvenimą dušios — velės po smert. — Anas svietas toks-jau, kaip ir šitas, ir randasi po žeme. Ten teipjauš-gi saulelė šviečia ir žvaigždės, ir mėnuo yra. Ošia girios, kaip ir ant žemės; žebriai, taurai po lankas pukštoja; meškos, šernai giriose veisiasi. Nėra tik kentėjimų, nėra vargų ir jokios kitos tautos apart Lietuvių. Puotos ir medžioklės amžinos. — Tiktai patekti į aną svietaį nelengva. Reikia lipiti per aukštus, škaržčius kalnus. Vienok lietuviškam danguje tur-but nuobodu, nes velės dažnai nakties laike sugrįžta namo ir iki saulelėtekiui slainiojasi po namus. — Delto rytmetryje uždrausta budavo sakyti „švinta“, nes velės, išgirdusios šitą žodį, turėdavo grįžti į kapus ir ne laiku. — Per tai, rustaudamos, tankiai tokiuose namuose ką pikta, budavo, padaro. — Da man augant, jeigu, budavo, reikia pasakyti, juog saulelė teka, tai, budavo, taria: „jau aušta.“ arba „jau saulelė teka.“ — Šitų žodžių velės nesuprasdavo.

Giliausioje senovėje numirėli šarvodavo stačiai pakasdami. Galva guldydavo į vakarus, o kojomis į rytus. Vėlesniuose laikuose numirėlius laikydavo kelius metus namuose (neturtingus trumpiau), o paskui degindavo ant laužų. Turbut teip émė daryti iš higienišką priežasčių. — Rusų metraščiai vienok sako, butin tai darę Lietuviai iš tikėjimo priežasčių, pildydami įsakymą kažin kokio Sovijo (žiurėk: Zrōdla do

mytologiū litewskiej. Ant. Mierzyński, lapas 127), kuri per dievą laikė. — Na, ka daryt, tiek, yra tiek nės vien dievas viršaus. — Tegul bus da ir dievas Lovija —

Žemė, kiek gali numanyti, Lietuvoje prigulėjo į visą tautą, ir į kiek tai metų ją tarp jos sanarių išdalindavo. — Kiekviena giminė gaudavo sau dalį — ir tą dalį skirstydavo pagal skaitlių ypatų ant ubų. — Kiekviena žmogysta gaudavo sau ubą lauko. — Apart ukininkų, užsimančių ukės darbu, buvo da kunigai, ukininkų vyresnybė, kunigaikščiai — kunigų vyresnybė, ir dvasiškėjai vyriškos ir moteriškos lyties. — Toki buvo sanariai mūsų tautos. — Iš-lauko tautos tiesų stovėjo vergai. — Jie atsirado Lietuvoje vargiai bau aukščiau V amžio po gimimui Kristaus, — ankščiau atėjimo į Lietuvos žemes plėšikų Slavėnų, kurie viso pikto išmokino mūsų tautą. — Vergai — vergučiai buvo tai žmonės, paimti į nelaisvę laike karo. —

Tėvas šeimynoje turėjo tokią valią, kaip tėvas Romanų. — Jo rankoje buvo gyvastis vaikų ir pačios. — Bet už pačią tankiai šarvota jos giminės ranka užstodavo.

Neuždrausta buvo niekam nusižudyti, jeigu jis to norėjo.

Kiekvienas vyras, įėjęs į metus, galėjo imti sau pačią, moterį — kaip Prusiai vadino — geną. Geną vyras galėjo turėti tiktai vieną, o gulovų — nežinia. — Nė pasakos nė giesmės nerodo, bau buvo pas Lietuvius papratimas ir stambeldiškuose laikuose turėti apsigobus da ir gulovas. — Remdamasi ant pasakų ir giesmių gali pasakyti, juog stambaldžiai Lietuviai šitoje pusėje buvo doresni už krikščionis. —

Einant į porą vyrui su merga duodavo šliubą, *sanliubą*, kaip jį Prusiai vadino. (Žiurėk: Die drey Katechismen in altpreussischer Sprache. Ulenbeck.)

Žodis šliubas yra tai ne lenkiškas tiktai Lenkų paskolitas nuo senovės Prusu. — Jisai kilo iš prusiško sanliuba, — kur liuba kilo nuo to paties žodžio ką ir liubiniks — duodas šliubą (šlubujacy Lenkų).

Stebėtinas yra dalykas, juog ir žodis žena — žona Slavėnų yra imtas nuo lietuviškų tautų. — Prusiškoje kalboje buvo žodis gena atsakas žodžiui žena. Bet, kada lietuviškoje kalboje randame da užnešančio skambėjimo žodį gentis (plemię, krewny), slavėniškose kalbose kitų žodžių tos pačios šaknies nematome, randame tiktai kilusius nuo žena. —

Prusiškas žodis gena pervien eina su Lotynų genus, gens ir Graikų γένος. Lietuviai pačias imdavo sau, pavogdami jas nuo tėvų. — Augštesnio luomo mergos turėdavo eiti už to vyro, kurį jomis tėvai paskirdavo. — Kunigaikščiutės-gi tankiai eidavo už to, kurį visa tauta už verčiausią joms pripažindavo. — Apskritai sakant, padėjimas moteriškės Lietuvoje vargiai bau daug skyrėsi nuo padėjimo jos tarpų kitų tautų. — Tiesa, Lietuviai nelaikė jos per gyvulį, nelaikė uždarę, kaip tai Slavėnai darė, — bet ir nestatė greta su vyru. — Lietuvoje moteriškė nebuvo niekados kariumenės vadu ir suėjimuose kunigų ir kunigaikščių balso neturėjo. Tai neženklina vienok, juog jį itėkmės neturėjo. Ne. Ir Lietuvoje, kaip ir Vokijoje nemažai krauju pralieta ir neteisrybių padaryta per priežastį moterų. Aldona, Gedimino duktė, tekėdama už Kazimiero, Lenkų karaliaus, paleido į 30 tukstančių pavergtų Lenkų.

Kaip vyrai Lietuvoje žiurėjo ant mergų, gali matyti iš giesmės žodžių. Prigerdamas laike karo jaunas vyras siuncia žirgą pas savo mergą su įsakymu:

Nesakyk, žirgeli, kad aš jaunas prigėriau,
Tik sakyk, žirgeli, kad aš apsiženyjau
Su marių žuvele,
Žalia lydekėle.

Tokių augštų jausmų pobudžių kitų tautų gies-
mėse arba nedaug terasi arba ir suvisu neberasi!
(Pabaiga bus.)

Lietuvos istorija.

Parasė Lietuvos vaikas.

V.

Rusiai ir Parusiai.

(Tasa)

Pabaigoje 1273 m. vietinis mistras, Teodorikas von Gastersleben, išsižadėjo savo vietos, ant kurios tapo išrinktas iktol laikinas zokono maršalas, Konradas von Thierberg, o maršalu pasiliko jo brolis, teip-pat Konradas von Thierberg, pramišas „jaunuojų.“ Didysis mistras teipo persimainė. 8 d. Liepos 1274 m. numirė Anno von Sangerhausen, o didžiuoju mistru tapo aprinktas senas užsitarnavęs Kryžėivis ir didei gerbiamas vokiškų kunigaikščių Hartman'as von Helderungen, iš Turingijos. Visi paminėti vyrai buvo labai darbštus ir gudriai trusė ant išaugštinimo zokono galybės ir visiško sutrėmimo Parusių. Tame laike Kryžėiviai išitaisė eilę stiprumų nuo Lenkų rubežiaus iki Nogatui, o ant Nogato pastatė pilį vardu Marienburg, kuri turėjo tapti ryšiu tarp rytinių ir vakarinių pilių. Norėdami padauginti skaitlių vokiškų gyvėtojų, jie pargabeno į apleistas apygardes naujus vokiškus kolonistus, gausiai juos apdovanodami.

Besitriusiant Kryžėiviams apie vidurinę šalies tvarką, atsitaikė jiems proga pamušti likusiasias Parusių šalis.

Sudaviečiams labai nepatiko Kryžėivių viešpatavimas artymoje šalyje Barta (Bartha, Barthe, Bartenia), jie nesidžiaugė teip-pat nė iš pačių Bartiečių už tai, kad jie teip kантиai nešė belaisvės jungą.

Norėdami permaintyti tą nesmagų savo padėjimą, jie išiveržia su puikia kariumene į Bartą, apgula pilį Bartenstein ir apima ją. Truputį palaukę, Sudaviečiai drauge su Nadroviečiais ir Skalaviečiais vėl įpuola į Bartą ir traukia ant pilies Baselede, sostapilį vietinio valdytojaus, Nomedos. Nomedas, persergėtas apie paojų, įvedė į Baselede tvirtą sargybą, o išėjęs su Kryžėiviais iš pilies ant lygaus lauko teip sumušė Sudaviečius, kad jų pražuvo kovoje suviršum 2 tukstančių.

Sukilimas Sudaviečių paskubino pamušimą trijų esančiųjų dar nepriegulmėje Parusijos šalių. Dabar Kryžėiviai nusprendė nepadėti ginklo, pakol neužkariaus Sudavijos, Nadrovijos ir Skalavijos, nors jų gyvėtojai ir ramiai gyventų. Pamušimą pradėjo nuo Nadrovijos, kuri nuo to laiko, kada pasidavė Kryžėiviams viršinikas Vėlavos pilies, Tirsco, buvo nustojusi vadovų, nės paskui Tirsco sekė beveik visa bajorija, priimdama krikštą ir išsižadėdama vienybės su liaudžia. Laike dabartinio Kryžėivių užpuolio, nors tauta ir narsiai grumėsi, vienok nebuvo išmincingo vado ir vienybės, o lygiai ir medegos, nės tie, kurie ją turėjo, suvisu nėjo į kovą. Kryžėivių vadas, Sambijos valdytojas, Teodorikas von Liedelau, po gana aštriai kovai apėmė beveik visas Nadrovijos stiprumas. 1275 m., sugrįžus vietiniam mistru, Teodorikui von Thierberg, iš Vokietijos, Kryžėiviai išiveržė į Nadroviją ir apgulė stiprumą *Kaminisvike*, ant kalno *Kamsvikus*, netoli nuo Įsruties (Insterburgo), kurioje, pagal padavimą, gyvenęs vietinis kunigaikštis (reiks). Po smarkiai kovai stipruma buvo apimta,

o poto ir visa šalis pasidavė. Kaip pirmiaus, teip ir dabar, Kryžėiviai įveiktus snaugusius vyrus stengėsi iškirsti, o viską, kas buvo ant paviršiaus žemės, išnaikyti; moteris ir vaikus iškraustyti į kitas apygardes ir šalis. Daugelis iš Nadroviečių, netikusiųjų ir kariumėnė, o teip-pat ir išgelbėjusiųjų savo gyvastį laike kovos, paliko tėvynę ir persikėlė į Lietuvą, kur jie buvo priimti didžiojo kunigaikščio ir pasodinti apygardėse Gardino ir Slonimo. Nadroviečių šalis teip labai buvo išpustyta, juogei per 50 metų Kryžėiviai negalėjo visko atitaisyti.

Kariaudami su Nadroviečiais, Kryžėiviai vienkartinai, idant Skalaviečiai nesusivienytų su Nadroviečiais. Tas pats Sambijos valdytojas, Teodorikas von Liedelau, kuris pradėjo pamušimą Sambijos, su skaitlingu pulku raitelių atvyko į Skalaviją ir, perplaukęs per Nemuną, apgulė netikėtai stiprią pilį ant tos upės kranto, priešais Ragainę (Raganita) Šita pilis, nežiurint ant narsaus gynimo sargybos, tapo paimta, o visi jos apgynejai iškirsti, moters ir vaikai paimti į sunkią nelaisvę. Netrukus toksai pat likimas ištiko ir Ragainę, isteigta ant kairiojo Nemuno kranto. Šitas netikėtas Kryžėivių užpuolis baisiai įpykino Skalavijos bajorus. Neužilgo keturi šimtai narsių raitelių, sustatyti iš vienu tik garsiausiųjų bajorų, traukia į Nadroviją ir, prisiartinę prapilies Labguvos (Labegove, vok. Labian), umai paima ją, pirmneng gyvėtojai pabudo. Sargyba tapo iškirsta, moters, vaikai ir kiti jos gyvėtojai išgabenti į nelaisvę.

Dabar prasidėjo Skalavijoje baises karas: kas tik galėjo pakelti ginklą, ėjo į karą; Skalaviečių vadu buvo aprinktas Stengegaude, viens iš garsingusiųjų šalyje vyrų. Skalaviečių kariumėnė buvo teip galinga, juogei vietinis mistras žiemą 1276 m. nedrįso pradėti su ja karo ant atviro lauko. Bet netrukus Kryžėiviai surinko skaitlingą kariumėnę, pėkštiniųjų ir raitelių, o tarp jų 1500 raitų ricierių stipriai apkaustyti į geležį. Kryžėiviai augščiaus stovėjo už Skalaviečius skaitliumi, o ypač gerumu ginklų. Su visa savo kariumene apgulė jie Skalaviečių pilį „Sasovia“ (Sasau) ant upės Įsruties (Inster) ir netrukus ją paėmė. Paskui, skersai ir išilgai viską plėšė, degino ir žudė, iki šalis nepavirto į pustynę. Persigandusi Skalavijos bajorija pasidavė Kryžėiviams, o liaudis, nustojusi vadų ir pasilikusi viena, negalėjo priešintis, ir teip-pat pasidavė. Daugelis Skalaviečių pametė tėvynę ir persikėlė į Sambiją ir Lietuvą.

Paskučiausiai pamuštosios dvi tautos, kaip ir kitos seniaus, tur-but dabar būtų pasidavusios nelaimingam savo likimui, nės neturėjo ką dangiaus veikti, kaip tik kantiškai kentėti. Sunkenybė vargo būtų žinoma, palengvinęs Kristaus mokslas, bet ant nelaimės nepasirūpita apšviesti juo protus ir širdis nelaimingų žmonių, o užsiganėdita tiktai formališku primetimu švento krikšto. Dora bažnytinės valdžios rytinėse Parusių šalyse tasyk buvo visai žemai nu puolusi, nės vyskupo valdžia buvo prisisavinęs kasžin kokis atsivilkėlis, vardu Hermanas iš Kolonijos. Kaip šitasai vyskupas, teip ir visa kunigija laikė per savo užduotį ištraukti kodaugiausiai naudos, o suvisu nesirūpino apie mokymą žmonių. Pertai nėra ką stebėtis, kad Parusiai primestą jiems tikėjimą laikė per klaidingą ir pragaištingą, ir dėlto visuose nuliudimuose kreipėsi prie savo dievų, kunigų ir savo tikėjimo apeigų, kurios sustiprėdavo dvasią ir pakeldavo tautišką pajautimą.

Prie tokių aplinkybių reikėjo tik mažiausios priežasties, idant vėlei pakiltų maištas. Netrukus tokia priežastis atsirado; buvo tai ginčas tarp zokono maršalo ir kasieriaus Bonse, iš kaimo Pubeta, Sambijoje. Bonse, pagal senovės paprotį, norėjo vesti dvi pačias, o maršalas tam priešinosi, ir tuo užgavo visą tautą. Tuojaus sujudo visoje Sambijoje, o netrukus ir Natangijoje, Varmijoje ir Pogežanijoje. Viena aplinkybė daug užkenkė Parusiams; o tai: stoka jiems vadovų. Sambijos valdytojas, Teodorikas von Liedelau, taktišku savo pasielgimu pataikė apmaldyti Sambiečius, o šiųjų pėdomisėjo Natangiečiai ir Varmiai (Varmėnai). Pogežaniečiai-gi, vedami vieno narsaus Barteniečio, vienkart užpuolė ant komturų Elbingos ir Christburgo, jų kariumenes sumušė, o pačius paėmė į nelaisvę ir tikrai būtų juos paaukavę savo dievams už laimėtą pergalėjimą, jeigu viens pogežanietis, vardu Povidė, nebūtų jiems padėjęs pabėgti. Pogežaniečių sukilimas traukėsi iki rudenii 1277 m., kada vietinis mistras, atvykęs su labai skaitlinga kariumene, sumušė atskirus mažus pulkelius maištininkų; sugautuosius nužudė, o neprigulėjusius prie maisto (mažmečius ir nesveikus) išgabeno į tolymas apygardes ir į kitas šalis. (Toliaus bus.)

Gromatos iš-svetur.

Sunkus laikas ir stoka gerų norų bei iniciatyvos.

Liūdnos žinios eina iš Lietuvos. Žemvaldžiai skundžiasi, kad užstojęs sunkus laikas, n'ėsa iš ko padaryti pinigų, o be pinigų negalima apsieiti. Javai užderėję gerai, geriau nekaip kitais metais, tik tai viskas eina pamotu: už javus moka taip pigiai, kaip seniai jau nemokėjo. Vieni grumoja už tai Vokiečiams, kad sunkina pardavimą javų į užrubežį; kiti keršija užmario šalims, užka jos perdaug javų sėja; visi užsirupinė, nuliudė. Žinios iš Lietuvos visiškai sutinka su tuo, ką skaitome laikraščiuose iš kitų kraštų — visur javai smarkiai atpigo, o Rusijoje net visas krizisas žemdirbystėje. Javai atpigo sviete ne umai; sulygindami javų prekes už keletą praėjusių metų, nužvelgiame, kad jos nupuolė ne iš-karto, o palengva, krisdamos ant keliolikos procentų kas metai. Matyt, kad javų sviete pagamina užtekinai ir kad tas pagaminimas kitur atsieina nelabai brangiai. Jeigu teip, jeigu javai atpigo palengva greta su atpigimu gavimo jų, tai sunku tikėtis, kad jie ūmai pabrangs, o jeigu ir pabrangs, tai labai nedaug. Tokia perspektyva ne daug gero žada mūs žemvaldžiams. Jau šiandien daugumas mūs ukininkų vos ne vos įstengia užsimokėti mokesčius, didelė dalis palengva lenda į skolas. Kas laukia juos ateityje, jeigu gyvenimo sąlygos nepersimainys? Nereikia užsimiršti, kad žemės vaisiai — tai beveik vienintelis šaltinis, gaivinas mūsų krašto gyventojus.

Mažysis vertė tų vaisių, mažysis ir mūsų turtas. Pasekmės to gal būti didei pavojingos. Nuturtus tautai, susimąžinus skaitliui gerai prisilaikančiųjų jos sąnarių, gali sumenkėti ir jos gaivumas. Patvirtinimui tokios nuomonės sulyginkime nors skaitlių mokintinių iš sodiečių vidutinėse mokyklose dabar ir pirm kokių 10—15 metų — pamatysime, kad mūsų ukininkai paskutiniaisiais metais įstengia leisti į vidutinius mokslus daug mažiau vaikų, nekaip pirma.*) Tai ne menkas

*) Prie sumažėjimo skaitliaus mokintinių Lietuvos vidutinėse mokyklose prisidėjo ir kitos priežastys (trukdymas įstojimo į mokyklas), bet vis svarbiausia — stoka atliekama nuo kasdieninių reikalų skatiko.

faktas tautos gyvenime: sumažėjimas skaitliaus įgautančių vidutinį ir aukštesnį apšvietimą — visuomet blogai atsiliepia ant tautos intelektuališko augimo.

Atsiveriant perspektyvai sumenkėjimo šaltinių tautos turto, paskutiniai nustoja vertės ir dažnai girdimi protavymai apie problematiškai geras pasekmes javų atpigimo — turiu mintise atpigimą duonos beturčiams. Ne tokios sąlygos mūsų gyvenimo, kad pagerinimą beturčių buvį galėtume statyti ant nuturtėjimo geriau prisilaikančiųjų. Daug išmintingiau bus pasistengti, kad ir gerai prisilaikantieji pasilikėtų prie gero gyvenimo ir beturčiai turėtų kuo gintis nuo vargo.

Matau du artymesniu keliu, kuriuodu galėtų palengvinti blogą mūsų šių dienų padėjimą: pirmas — atmainos ir pagerinimai būdo vedimo ūkės, antras — išradimas naujų šaltinių pragyvenimui. Pripažintas daiktas, kad ukininkystė Lietuvoje stovi ant labai žemo laipsnio. Padalinimas laukų ir apdirbimas žemės pas mus senoviški; mūsų sodiečiai beveik visai neapsipažinę su naujais patyrimais ukininkystėje, parodančiais, kokiū būdu išgauti kodaugiau iš žemės, nenuliežiant jos; mūsų ukininkų padariniai netinka racionaliam išdirbimui dirvos. Del šitų priežasčių žemė neduoda tiek, kiek galėtų duoti. Labai neišmintingai elgiasi mūsų sodiečiai, parduodami, teip sakant, žalius vaisius savo darbo: leisdami javų į kitas šalis, jie 1) patys nejudami atima žemei geriausią mėsą, negražindami jai užtai nieko kito, 2) paveda kitiems pelną, kurį galėtų turėti, išimanę patys malti grūdus į miltus ir tt. Žemai stovi pas mus ir auginimas gyvulių. Retas ukininkas rupinasi apie pagerinimą gyvulių veislės, da rečiau atsitinka, kad katras mokėtų sutaikinti veisimą gyvulių su gaminimu javų.

Apie menkumą kitų šaltinių pragyvenimui mūsų krašte nėra ką daug ir kalbėti, nes jų beveik nėra.

Toksai diagnozas Lietuvos ekonomišku silpnybių. Gydymas turi eiti pagal diagnozą. Tik tai kur tie gydytojai, kurie apsiūmtų ir mokėtų palengvinti mūsų sunkenybes? Yrą nedidelis skaitlius, kuriems rūpi pagerinimas mūsų tautiečių buvo, bet tai daugiausiai žmonės neperlabai atspėjantie, menkos praktikos gyvenime, da mažiau pajiegiantie materialiskai; jie ir daro, ką galėdami, dažniausia — plunksna. Bet tai tik tai rašytojai receptų ir tai išskaitytų iš svetimų knygų; tokių, kurie norėtų ir mokėtų taisyti vaistus, įvesti gerus užmanymus į gyvenimą, patys parodytų, kaip kas reikia daryti — tokių pas mus beveik visai nėra, o jie reikalingiausi.

Apsvarstant šitą viską, mintis pati kreipiasi į šalį mūsų gerai prisilaikančių tautiečių, turtininkų, „krašto abivatelių.“ Kodel jų širdis nekrūstelia, mintis nesujunda, matant tautiečių nepasisekimus? Kodel turtininkų vaikai, laisvi nuo kovos už duonos kąsnį, nesupranta, įgyti reikalingą mokslą, nors tai jiems nebūtų, rodosi, sunku, ir atspėjant apversti ji ant naudos savo krašto? Delko geriau už ukininkus išmanantie apšviestiesniejie žemvaldžiai neparodo jiems, kaip geriau apsieiti su dirva, su žemės vaisiais ir gyvuliais. Kokias gražias idilijas išgirsti nekartą apie praėjusius laikus, kada „ponai“ buvo ponais... ant muzikų — miela klausyti, kaip jie rupinasi apie savo baudžiauninkų gerą. Kodel dabar teip mažai rupinasi jie apie savo buvusiuosius darbininkus? Tur būt tik tai baudžiaiva ir gamino anų laikų giriamąjį solidariskumą. Daugumas apšviestiesniųjų žemvaldžių skundžiasi, kad

ir patys dabar vos išgyvena, apie save vos įstengia apsirupinti. Tai labai gal būt; bet yra mūsų kraštė daug da ir labai gerai materialiskai aprūpintų. Kur jų patriotizmas? Ateina man į atmintį mūsų kaimynų šalis — Latvija — kur „ponai“ ne vienu poniškumu skiriasi nuo sodiečių, bet ir visai svetima jiems kultimi. Sulygindamas tą kraštą su Lietuva, negali atsistebėti — toks didelis skirtumas. Tenai randi ir žemdirbystės mokyklas, dvarininkų šelpiamas, ir mokyklas amatininkų vaikams, „ponų“ įtaisytas ir išlaikomas, ir net politechniką (Rygoj), duodančią kraštui pagirtus technikus; keletas „vereinų“ (draugysčių) rupinasi pristatyti ukininkams už prieinamą prekę naujos sistemos padarinius, superfosfatą ir tt. ir t. t. „Tenai kitokios sąlygos gyvenimo, daugiau laisvės privatiškai iniciatyvai“ — gal tulas pasakyti. Teisybė, tenai šiek-tiek kitokios gyvenimo sąlygos, bet tai menkas dalykas; tenai daug iniciatyvos, — tas tai didei svarbus faktas. Stoka gerų norų ir iniciatyvos — tai mūsų silpna pusė, kuri ir neleidžia mums išimanyti nieko kito, kaip tik dirbti žemę tėvų išrastu būdu ir padariniiais. Butų geri norai ir iniciatyva — atsirastų ir daugiau laisvės. Jau turime ir gerus pavyzdžius: girdėt, vienas dvarininkas įtaisęs mokyklą, kur norintieji gali susipažinti su suvartojimu pieno, kitas prilaikęs naujesniųjų sistemų padarinius ukininkams parduoti, kur-ne-kur įsteigti kromeliai. Bet tai menki oazai tyruose, o tuo tarpu visa eilė sunkių metų.

P. A.

Lietuviški laikraščiai.

„Garsas“, kurs pirma buvo pusiau socialistiškas pusiau anarchistiškas laikraštis, tulą laiką buvo apsi- stojęs eiti; o dabar vel pasirodė, bet jau visai kitoniškas. Senasis išleistojas, p. T. Astramskis, regima, dėlei menkumo skaitytojų, turėjo liantis leidęs laikraštį ir spaustuvę pardavė tulam p. J. Ramanauckui, kurs atmainė to laikraščio vardą į „Garsas Amerikos Lietuvių“ ir davė jam visai kitą pakraipą. Pertaisytas tokiu būdu laikraštis, matoma, stos į vieną eilę su „Vienybe“ ir „Lietuva“.

Iš „Garso“, imame ir žinias apie 9 tajį seimą „Susivienijimo Lietuvių Katalikų Amerikoje“.

„Scranton, Pa. 25 ir 26 dieną Rugsėjo atlaikyta čia devintą mūsų Susivienijimo“ seimą. Deleгатų pribuvo 45 su 54 balsais. Rodavotasi dvi dienas. Ant dievmaldystės prieš seimą pribuvo pats Scranton'o vyskupas ir po širdingos prakalbos palaimino visus delegatus. Seimas susidėjo iš trijų sesijų. Ant pirmos sesijos surašyta delegatus, išrinkta komitetas surašyti protestą pas šv. Tėva prieš maskolių barbarybes (į komitetą įėjo A. Milukas ir Dr. Stupnickis), teip-gi komitetą knygoms ir rokundoms peržiūrėti ir ant galo komitetą, kuris pagarsintu seimo nutarimus tarp svetimtaučių (į šį komitetą išrinkta Dr. Stupnickį, A. Miluką ir J. Paukštį) . . . Po antrai sesijai 25 dieną Rugsėjo visi delegatai buvo užprašyti atsilankyti ant lietuviško teatro, nuo kurio pelnasėjo ant lietuviškos parapijos Scranton'e.

Graįjo „Jurgį sumaskolintą“, komediją. Pati komedija vertes didelės neturi, bet keli aktoriai, o ypač gerai atliko savo valę (= rolę V. R.) Rožė, pati gaspadoriaus, buvo sunus išbuvęs 5 metus vaiske sumaskolėjo. Teip-gi buvo gerai nuduoti du žydai Maušius ir Jankelis.

Ant ryt pabaigta seimas po pietų antrą adyna. Išrinkta ant ateinančių metų šie Susivienijimo viršinkai: Kun. Jonas Žilinskis iš Mt. Carmel, Pa., presiden-

tas Vincas Žukantskas ir Northampton, Mass., viceprezidentas. Pr. Naujokaitis iš Pittsburgh, Pa., sekretorius, And. Tepliusis iš Pittston, Pa., kasierius, kun. J. Zlotorzinskis iš Pittston, kningius ir kasos peržiūrėtojai: J. Rugienius iš Scranton, kn. M. Šedvydis iš Wilkes Barre, Pa. Seimo vieta ant ateinančių metų palikta paskirti Susivienijimo vyriausybei . . .

Devintas Susivienijimo seimas, ką liko atliktas Scranton'e, yra vienu iš svarbiausių seimų. Po seimui Scranton'e visi Susivienijimo priešinkai neturi ką Susivienijimui užmetinėti.

Rėkta ant Susiv., jog jis esąs „burbinis“; seimas Scranton'e parodė, jog kn. Burba kas kits, o Susiv. teip-gi kas kits. Teisybė, kn. Burba ir Paukščiai gana smarkavo per seimą, bet tas smarkavimas jų buvo ne kuom kitu, kaip tik paprastu apsiuikiu nustotos įtekmės“ . . .

Toliaus yra paduotas surašas vardų visų delegatų visų draugysčių priklausančių prie „Sus. Liet. Kat. Am.“, tarp kurių yra labai daug kunigų.

Sekančiuose numeriuose „Garsas“ žada paduoti platesnes žinias apie seimą.

* * *

„Vienybė Lietuvininkų“ paduoda aprašymą seimo plačiau. Tarp kitko randame čionai ir laikus trejeto „Susiv.“ sanarių, nepribuvusių ant seimo. Dvi iš jų rašytos Amerikos lietuvių ir viena atsiųsta iš Europos. P. Kaupas iš Detroit, Mich., autorius vieno tų laiškų, išguldo didį reikalingumą platinti apšvietimą tarp tautiečių, o ypačiai rupintis gerai išauklėti priaugančiąją kartą. Tasai garbus lietuvis, nurodęs stoka lietuviškų mokyklų Amerikoje ir netikumą parapijinių mokyklų, deda visą svarbą tame dalyke ant lietuviškų vadovėlių („rankvedžių“); mokintojai ir mokyklos jau atsirasiandčios, kad tik syki busią bent reikalingiausieji vadovėliai mokinimui. Dabar nėra da nė gero elementorius, nė gramatikos, nė geografijos, „beveik“ nė aritmetikos, nė chrestomatijos, nė kitų reikalingų mokykloje knygų. To-gi dėlei ponas Kaupas užmanymą taisyti lietuvišką gimnaziją Amerikoje laiko per didei „naiviską“.

„Todėl norėčiau, baigia gerbtinas autorius, kad meilingi delegatai apsvarstyti tą dalyką ant seimo ir nutartų kasmet nors vieną iš stokuojančių mums rankvedžių išduot*) (= išleisti) savo kaštais. Pinigai sugrįš, o nauda bus didelė. At-akančių žmonių, kurie apsiimtų rašyt „rankvedžius“, yra tėvynėje daug, tik reikia pas juos atsišaukti, duot jiems užmokestį.

Iš tokių darbų „Susivienijimo“ pasinaudosime netik mes, bet pasinaudos ir mūsų broliai tėvynėje. O nauda, kurią atneš mūsų broliams tėvynėje, išduos gal šimtą kartų didesnius vaisius, kaip pas mus“ . . .

Antkrasba (trumpas) laiškas iš Pittston, Pa., štai kaip skamba:“

„Pirmiausiai „guod.“ kun. A. Burbai, garbingam „Susiv.“ prezidentui, teipgi visiems perdėtiniam, seimo delegatams, ir Lietuvos inteligentams, velyju kogeriausios kloties ir nenuilsimo darbavime ant lietuviškos dirvos!

Tegyvuoja Lietuva! Tenyksta ir išgaišta jos nevidonai! Tegyvuoja Lietuvių „Susivienijimas“ per ilgiausius metus ant naudos nuvargintai tėvynei!

Su „guodone“ sąnarys „Susivienijimo“

Adomas Šilingis.“

*) Butinai turime daryti skirtumą tarp žodžių išduoti ir išleisti, iš kurių atsigamina didei yvairių prasmų žodžiai: išdavėjas, išdavikas (= zdrajca, Verräther, предатель) ir išleistojas (= wydawca, Herausgeber, Verleger, издатель). Varpo red.

Trečiasis, ilgiausias, „Vienybėje“ pastatytas ant pirmos vietos, laiškas prasideda štai kaip:

Europa. Lietuvoje, 7. Rugsėjo 1894.
Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus!

„Didžiausia „guodonė“ ir tėvyniška garbė Jumis teesti nuo visų Lietuvos sūnų už Jusų rupestį ir silvartus, kuriuos pakeliate, norėdami apvaikščioti tėvynės reikalų šventę. Teesti garbė Jumis visiems „Susivienijimo“ L. K. Amerikos“ vadovai. Kitų tautų vadovai, jei ką gero daro dėl savo tautos, tai reikalauja pirm užmokesties. O kam gi Jusų užmokestis, garbingi karžygiai?!“ etc. etc.

Išgarbinęs tokiu būdu reikalinguosius, anasai korespondentas (ką-tik nepasakiau – konkurentas, pralieja raudotojiškas ašaras ant Lietuvos nelaimių) bei ant Kražiečių kapo, ir išpludęs, kaip pridera, maskolius, da sykį pagarbina vadovus ir paveda jų ir kitų „garbingų vyrų“ globai susirinkusiuosius, pasisakydamas, juog jie (t. y. vadovai) „toli geriaus už manusius žodžius prakalbės šiandien į susirinkusius draugbrolius“, ir, tokiu būdu nutaisęs klansytojų širdis ant tikrojo akordo patsai p. „Adoms Pranas“ (teip pasirašęs gale savo kerštingos korespondencijos), skubinasi prie vyriausiosios savo korespondencijos užduoties – pradeda plusti ant „Varpo“, jo vedėjų ir rašytojų, įkalbinėdamas seimininkams, buk tie „mandraliai peikią ir niekiną Jus ir Jusų „Susivienijimo“ vadovus“ ne dėl išrodymo kokių nebuk klaidų“, etc. etc.

Tuli varpininkai esą „morališki tikėjimo dalykuose bankrotai;“ jų „nervai, piktos širdies sujudinti, negalį gero kęsti.“ etc.

„Varpas“ prieš „Susivienijimą L. K. A.“ „nė per aguonos grūdą nepasirodęs geresniu už pasmirdusią blevyzgomis „Bačkauskinę Saule“.

Toliaus p. A. P. lemenasi prie kun. Burbos, tarydamas, buk Europos lietuviai, kurie visa širdžia linki „Susivienijimui“ kogeriausios kloties, geidžią ir laukia kad kun. Burba vėl būtų išskirtas į Susivienijimo prezidentus.

Paskui apmaudingas autorius vėl kreipiasi patetiškai prie maskolių, „Brolių“, maldų, etc. etc., ant galo užbaigia vivat'ais ant darbės „Susivienijimo L. K. A.“, Sus—mo sanarių, vadovų, delegatų „ir jų vietininkų“, užtikrin-damas, juog „to iš širdies jums linkiam mes europiečiai“, ir pasirašo „vardan kelių Jusų „Susivienijimo“ sanarių *Adomas Pranas*“.

Bet, rodos, p. „Adomas Pranas“ bus dovanai tik šukavęs ir derges „Varpą“ prieš Amerikos lietuvius, nėra ant „Varpo“ prakeikimo nieks nemetė, o pačiam „Pranui“ teip gi nedaug garbės nė pelno iš tokio dergalo. Kaip ir galima buvo tikėtis, „Apžvalgos“ (Nr. 20) tasai dergalas tapo vėl ištisas atkartotas; atkartota ir korespondencija p. Kaupo, bet trečiasis laiškelis praleistas.

Priežastys rašinėjimo iš „Europos“ tokių korespondencijų, lygiai atkartojimas jų „Apžvalgoje“, kaip ir praleidimas trečio laiškelio, mums suprantami daigtai, bet nesuprantame, kodėl „Vienybė“ neliauja tokius niekus talpinusi . . .

J.

„Lietuviškas Darbininkas.“ Nuo šios vasaros Bitėnuose išėina iš M. Jankaus spaustuvės jo paties redaktuojamas lietuviškas laikraštis, paskirtas Lietuvos darbininkams „Lietuviškas Darbininkas“. Per visus metus turi išėiti, teip bent apskelbta, 24 numeriai, kurie „kaštuos už visą metą iszviršaus apmokant 1 markį 50 peningių arba 75 kapeikas su prisūntimu.“

Į mano rankas ikišiolei pateko tiktai vienas numeris šito laikraščio, būtent numeris, išleistas 1 diena

Rugpiūčio m. (4 Num.). Jame yra žinios: iš Archangelsko, Ačinsko ir Lietuvos (Gargždų, Telšių ir Kedainių).

Ilgam straipsnyje, su žiniomis iš Archangelsko, kalbama apie ministerio Vitės aplankymą šiaurinio Rusų pakraščio. Straipsnis teip prasideda: „Čzia buvo didis susirinkimas, vaisino atvažiavusi Ministrą kupečių draugystės p. Vyte svetlyczioje kupečių draugystę, kelė pietus ir visokius gėrimus. Ant tu vaisių moteriškių nebuvo o tik vyresnybės vyrai ir kupcziai. Gubernatorius ponas Engelgardas isz gimimo jis Vokietys naszlys gal but moteriszkės o labiaus jų vyrai neleido savo pačių, kad kartais nestotus nelaime . . .“ Tenpat yra ir tokia žinia: „Gubernatorius p. Engelgardas prisakė ant Salos Naujos Žiames susirinkti Samocdams su pačiomis, vaikais. Vaziavo su Ministru p. Vyte aplankė. Keleta mergaičių p. Vyte apdovanojo sidabro pinigais, labiaus podes p. Engelardo.“ Iš tų dviejų ištraukų matyti, kad šis laikraštis ne kiekvienam bus suprantamas dėl paties neaiškumo prasmės ir daugybės korekto klaidų. Antra, straipsnyje kalbama apie ministerio apsilankymą žieminėje Rusijoje, bet nematyti, nė ko tas ministeris ten važinėjo, nė ką jis ten iš-tikrųjų veikė. Kalbama tik, ir tai labai neaiškiai, apie Samojėdus, pokilius, moteris, podes . . ., nors iš kitos pusės žinoma, kad finansų ministeris, lankydamas šiaurio pakraštį, labiausiai norėjo ištirti neaiškų dar Rusams klausymą apie reikalingumą nutiesti tenai geležinkelį ir apie įkūrimą šiokių-tokių pramonių . . .

Antroji žinia, kaip pasakyta, eina iš Ačinsko, kuris esąs „Krasnojarska redyboje (= gubernijoje).“ Viena, Ačinskas priguli prie Jeniseisko gubernijos, antra – Krasnojarsko gubernijos visai nėra, yra tik Krasnojarsko pavietytis. Straipsnyje kalbama apie „žmonis su pajautimais drigantu;“ rašytojas teip mokina: „Prisižiurėkit Lietuviai isz atsitikimu pradžioj mėnesini Birži, tad suprasti kuriuos į Žemaitiję ir ant Prusu rubežiaus isz gilioses Maskolijos atsiunt vyresniais žmonių.“ Toliaus eina patys „drigantų“ darbai . . .

Trumputė žinia iš Gardždų teip visa skamba: „Isz Gargždu gavome žine kad gentainis anu drigantu brolvaičių esąs, kareiviu ant rubežiaus ir gavo gro-matą isz savo sodos, o įpacziau rašo ir Rusų laik-raštis „Rus“ Nr. 190 dienoj 14 Liepos 1894 m. ant 4 lakszto.“ Pati toji žinia visai nesuprantama.

Iš Telšių apygardos yra visokių smulkmenų, tikrų ir netikrų, visokiais keliais sugaudytų. Šit viena tokia „žinutė“: „Dabar jieszko kanakokio žyda Mausza buk nepirkęs sužvejota žuvę pas pyles Telszių ezera Mastis; buk nuvežus į Žagarę žuvis iszpardavojo ir tenai paleido Kolera ir buk tas baublys į pauksztį paviverte laskiodams leid kolera. Tada Telszių maskolių vyresnybe sprauinkas apskelbe kas ta pauksztį bauclį nušovus atnesz, gaus 10 rublių, ir tuokart koleros nebereiks banginties.“ Šit ir kita, neprastesnė žinia: „Visi sprauinkai Kauno redybos prisake Urėd-ninkas, kad visus ukininkų namus gerai apvežėtu, buk dėl apžiurėjimo koki vandenį sėm dėl virimo valgių ir gėrimo dėl išnaikinimo ligos „kolera“, o įėjus į trobas, kad turėtu urėdninkai placzes akis; grobstytu metskaitlius ir lietuviszkas kningas, o prie kuriu atras, kad sodintu į kalinį.“

Maž-daug tokias-pat smulkmenas randame ir žiniuose iš Kedainių.

Apsvarstant dabar viso numerio turinį, sunku suprasti, kodėl p. Jankus skiria tą laikraštį mūsų darbininkams. Viena, čia nieko nėra, ko mės papratė laukti nuo darbininkų organo; antra, pasimokinti

ko gero, patirti kokią tikrą ir naudingą žinią žmogus iš tokio laikraščio negali, nes visų tų žinių autoriai permažai, matyti, patys išmano ir žino; trečia, kas, paskirdamas žmonėms laikraštį, teip biauriai jį spausdo, kaip p. Jankus, tas, matyti, pats nebrangina tų žmonių, tų darbininkų, kuriems išleidžia visą laikraštį. Jei p. Jankus nors kiek gerbtų ir brangintų tuos žmones, kuriems paskiria savo raštą, tad jis pasirūpintų ne betkokių plepalų jį prikimšti, jis išreikštų savo mintis aiškiai, be tokių baisių, kaip dabar, klaidų ir parinktų savo skaitytojams tikrai įieškomų ir naudingų žinių. Tai-gi, ar ištikro darbininkų reikalams norėjo paskirti p. Jankus šį laikraštį? A. G.

Iš svetimų laikraščių.

Lenkiškame laikraštyje „Niwa“, N. 12 amė, p. J. L. P. paduoda žinias iš Prūsų statistikos apie Prūsų žemės svetimtaucius ir daro savo užtėmyjimus link teisingumo statistikos žinių. Pagal minėtą statistiką 1890 m. Prusose buvę 117.000 lietuvių. Be to išrodyta, kad lietuvių skaitlius į paskutinius metus (1867—1890) susimąžinęs sulyg dviejų trečdalių. Nesilytint kitų Prūsų tautų, aš tik paminėsiu, kaip žiuri ant tų žinių p. J. L. P. Link skaitliaus svetimtančių apskritai p. J. L. P. sako, kad skaitlius tas turėtų būti padidintas 5—10 procentų, nėra dalį svetimtauciu Prusai prikaite prie vokiečių. Nenorėdami išsидуot su savo šovinistiškoms tendencijoms, jie, mat, dalį lietuvių ir lenkų pavadinu keistu vardu—lenkai-lietuviai-vokiečiai ir pusę jų padavė per vokiečius, o tuo tarpu t. v. „lenkai-lietuviai-vokiečiai“ veik suvisu nepriguli vokiškai tautai. Teip-pat abejoja autorius, bau lietuvių butų susimąžinę į paskutinius metus, nėra lietuvių Prusose atgijusi ir vis daugiau plintanti. Iš-viso link' suvokietėjimo svetimtauciu, ypatingai lenkų, Prusose lenkiškojo straipsnio autorius yra didelis skeptikas. „Daug jau, sako autorius, kalbėta ir rašyta apie germanizaciją ir didelius žingsnius vokiškosios kultūros slavėniškose šališe, apie augantį „*Drang nach Osten*.“ Vienok užmiršta, kad jau prieš 100 metų Prusose, iš vakarų rytų pusės, ir kitose provincijose buvo didokas procentas vokiečių. Kolonizacija Prūsų, rytų ir vakarų pusės, prasidėjo prieš 600 m. Tik laikuose Prūsų viešpatavimo kolonizacija pasididino ir daugiausiai praplatino germanizaciją. Bet ir tai germanizacija daugiausiai pasikakino apėmimu tuščių žemės plotų. Jeigu butų galima sulyginti naujausią etnografišką kortą vakarinių ir rytinių Prūsų ir Poznanijos su XIII—XIV amžiaus korta, tai pamatyti, kad ten, kur dabar gyvena prusai, kita-syk buvo tušti žemės plotai. Tą-pat galima pasakyti ir apie Rytprūsų šalį. Senovės gyventojai tų provincijų prusai-lietuviai maža tesuvokietėjo, didelė-gi dalis jų išmirė ir persikėlė į kitas vietas gyventi. Vokiečiai užimdavo tuščias vietas, į miestus kėlėsi pirkliai ir amatininkai. Ir jeigu dabar vokiečiai minėtose provincijose nesusimąžino, o dar mažumą auga, tai priguli vieninteliai nuo to, kad kiekviename laike yra pardavimui dideli plotai žemės ir kad Prūsų valdžia nesigailėdama duoda pinigus vokiečiams žemei pirkti. Prie galo savo straipsnio p. J. L. P. sako, kad kovoti prieš germanizaciją galima tik su tokiu-pat ginklu t. y. rūpintis įgyti tokią formą savasties, kuri trūkytų pirkimą žemės dideliais plotais. Geriausias atsispjrimas prieš germanizaciją, anot autorius, butų smulkioji forma žemvaldytės, „nors iš ekonomiškosios pusės ji butų ir blogesnė už stambes-

neją formą.“ Teip tai mąsto p. J. L. P., kalbėdamas apie germanizaciją Prūsų provincijų. Gaila tik, kad mes negalime jam pritarti. Gal lenkai ir mažai tesi-germanizuoja, bet, man rodos, nieks iš lietuvių negali abejoti, kad Prusams germanizacija lietuvių pasisekė, nes daugelyje vietų lietuviška kalba yra suvisu išnykusi ir tik iš vardų vietų ir pravardžių žmonių atmeni, kur buta lietuvių. O ką apie kovojimą prieš germanizaciją, tai, man rodos, ir negalima sutikti su p. J. L. P. Aš manau, kad mums geriausiu ir praktiškiausiu ginklu prieš germanizaciją yra tautiška sąmonė lietuvių drauge su darbavimusi ant ekonomiškos dirvos.

Atskaita.

Pačios „Varpo“ bei „Ukininko“ redakcijos paduota nuo Pjutes mėn. (nuo susir. dien.) sulyg 26. d. Spalių mėn. 1894 m. ir per tarpininkystę (kitos ir nuo seniaus) išleista knygelė:

a) Apie pakraikas	25 ekz.
b) Apie mėslus	25 „
c) Apie keletą tikrų ir pram. mėslų	25 „
d) Išguldymai apie nk. augalus . .	104 „
e) Sodų veisimas ir pudymų dirb. .	25 „
f) Lietuviškas šiupinys	36 „
g) Senkaus Jurgis	7 „
h) Metinė dovanėlė	36 „
i) Kas teisybė, tai ne melas (paskut.)	6 „
k) Etnologiškos smulkmenos	13 „
l) Kaip gyvena Kynai ir Pavargėlė	38 „
m) Gaspadinė (paskut.)	25 „
n) Svieta pabanga	41 „
o) Aritmetika (paskutinės)	8 „
p) Visokių (seniau ant skolos p.) . .	600 „

Pinigų:

Paimta už knygeles: Išleista ant siuntinėjimo laikraščiu ir laišku:
60,25 auksinų (Mark) 29,31 auks. (Mark).

Pasarga. Dešimtujų numeris siuntinėjimas čionais nepriskaitytas. Pavedusiejai redakcijai pardavinėti savo išdu išleistas knygeles, jei norėtų ką patirti apie savo reikalus, tegul atsiliepia per laiška. Redaktorius.

Apgarsinimai.

Jaunas Prūsų lietuvis, mokąs gerai vokišką kalbą, įieško lietuviškuose namuose vietas per mokytoją vokiškos kalbos. — Platesnę žinią suteikia „Varpo“ redakcija.

Nr. 10. „Ukininko“ turinys:

Testamentai. *Greitakojis*. — Pasaka. — Iš Lietuvos: Zarasų pav. *Kuna*. — Krakiai. *Slapuks*. — Kražiai. — Barzdai. *J. Zingėda*. Caras blogai serga. — Nuo redakcijos. — Rubliaus kursas. — Turgaus prekės.

Nr. 10 „Ukininko“ priedas:

Vakaras Tilviko pirktelėje.

✓ Pinigus ir laiškus į Varpo ir Ukininko redakciją siunčiant, reikia šitokis adresas padėti:

Herrn Dr. Bruazis, Tilsit (Ostpreussen).

✓ Turinys: ✓
Švento Tėvo enciklika. *M. Joniškis*. — Armėnų belletristai. (Tėsimas.) *A-iš-B*. — Vilkienė. (Tėsimas.) — Kainas. — Nauji istoriški takai. — Lietuvos istorija. *Lietuvos vaikas*. — Gromatos iš-sveter. *P. A.* — Lietuviški laikraščiai *J. ir A. G.* — Iš svetimų laikraščių. — Atskaita. — Apgarsinimai. —